

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 61.

Lördagen den 24 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 154, med förslag till ändrad lydelse av § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor;

nr 162, angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring; och

nr 164, angående vissa engångskostnader för sjöförsvarets ordnande.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen, nr 150, angående hästhållningen för officerare vid armén;

till lagutskottet propositionen, nr 149, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 8 i lagen den 10 oktober 1913 angående köttbesiktning och slakthus;

till statsutskottet propositionerna:

nr 152, angående anslag av lånemedel för gäldande av kostnader för införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 155, angående fortsatt utgivande av en ny upplaga av handboken Sveriges land och folk; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 153, angående understöd till förmannen vid statens uppfostringsanstalt å Bona Karl Teodor Jerners änka och minderåriga barn.

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 61.

§ 3.

Vidare föredrogs och remitterades till bankoutskottet herr *Linders* på kammarens bord liggande motion nr 227.

§ 4.

Lagutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 23 och 24 bordlades åter.

§ 5.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 31, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar.

§ 6.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, som nu föredrogs, blev ånyo lagt på bordet.

§ 7.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av vissa byggnader vid arméns intendenturförråd i Boden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återuppförande av en nedbrunnen verkstadsbyggnad vid Karlskrona grenadjärregemente;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av kostnaderna för bärgning och reparation av 1:a klass pansarbåten Tapperheten;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 44 under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till en förplägnadsanstalt i Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs fästning;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslagen till provärsinstitutionen;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för lärarinna vid statsunderstödd enskild läroanstalt att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring vid svensk skola i utlandet;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående villkor för det av riksdagen anvisade anslag till restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling;

nr 43, angående anslagen till statskontoret; och

nr 44, angående anslagen till kammarrätten; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av väckt

motion rörande viss ändring i bestämmelserna för kooperativ förenings skattskyldighet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 8.

Till avgörande förelåg vidare bankoutskottets utlåtande, nr 20, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—11.

Vad utskottets hemställt bifölls.

Punkten 12, angående pension åt vissa sjömanshustjänstemän.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:ts under punkten 26 av tionde huvudtiteln föreslagit riksdagen medgiva, att ombudsmannen vid sjömanshuset i Malmö *Johan Peter Fagerlund*, bokhållaren vid sjömanshuset i Göteborg *Magnus Peterson* och notarien vid Stockholms sjömanshus *Ivar August Brunström* måtte, envar från och med månaden näst efter den, under vilken han bleve entledigad från sin befattning, å allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid åtnjuta årlig pension, Fagerlund med 1,650 kronor, Peterson med 1,300 kronor och Brunström med 1,650 kronor, allt dock under villkor, att av vederbörande sjömanshuskassas egna medel till envar av dessa tjänstemän i årlig pension utbetalades minst lika stort belopp, som av statsmedel beviljades.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte medgiva, att ombudsmannen vid sjömanshuset i Malmö *Johan Peter Fagerlund*, bokhållaren vid sjömanshuset i Göteborg *Magnus Peterson* och notarien vid Stockholms sjömanshus *Ivar August Brunström* finge, envar från och med månaden näst efter den, under vilken han bleve entledigad från sin befattning, å allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid åtnjuta årliga understöd, Fagerlund med 1,250 kronor, Peterson med 1,200 kronor och Brunström med 1,250 kronor.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Hallin*, vilken ansett, att utskottet bort föreslå, att ifrågavarande understöd skulle utgå med 750 kronor för vardera av *Fagerlund* och *Brunström* samt med 700 kronor för *Peterson*;

av herrar *Wickman*, *K. J. A. Gustafsson* och *Jonsson* i Hå, vilka instämt med herr *Hallin*; samt

av herrar *Olsson* i Blådinge, *Söderberg* i Hobborn och *Edbom*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Ang. pension
 åt vissa sjö-
 manshus-
 tjänstemän.
 (Forts.)

Sedan punkten föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr Olsson i Blådinge, som anförde: Vid behandlingen av detta ärende inom utskottet ha ganska olika meningar gjort sig gällande, vilket framgår av de reservationer, som äro bifogade utskottets betänkande rörande denna punkt. Att så var förhållandet kan knappast förvåna, då här icke finnes någon norm att lägga till grund för ett beslut. Det är visserligen icke första gången, som detta varit fallet inom utskottet beträffande pensionsfrågor, som utskottet fått till behandling, och det har därför sagts därom, att bankoutskottet gör än si och än så. Men jag vill framhålla, att det då i regel gällt smärre pensionsfrågor, där man gärna tar hänsyn till billighetsskäl och ömmande omständigheter. Här gäller det emellertid en stor principiell fråga, som medför ganska vittgående konsekvenser, ty med dessa pensioners beviljande löser man icke denna pensionsfråga. Jag vill icke förneka möjligheten av, att staten förr eller senare måste träda emellan och se till, att dessa gamla uttjänade tjänstemän, ehuru anställda i privat tjänst, men vilka tillika i vissa fall tjäna statliga ändamål, på gamla dagar få ett tillbörligt underhåll. Förnekas kan väl icke, att här dock erfordras en utredning, som klart visar, i vad mån staten bör bidraga härtill. Staten betjänar sig nu av sjömanshusen huvudsakligen genom att dessa ombesörja inskrivningen och redovisningen av det värnpliktiga sjöfolket.

Det torde kanske icke vara ur vägen att anställa en undersökning, hur denna fråga kunde ordnas på bästa sätt, t. ex., såsom i en motion till årets riksdag framhållits, genom en i viss mån genomförd centralisation. Lösningen av denna fråga står i nära sammanhang med pensioneringsfrågan, och det synes mig föga lämpligt, att man vill ordna med pensioneringsfrågan, innan man vet, huru mycket staten skall bidra till själva lönen. Den omständigheten, att här nu för samma personer äro föreslagna så olika belopp som 1,650 kronor av Kungl. Maj:t, 1,250 kronor av utskottet och 750 kronor av en reservant, bevisar, enligt mitt förmenande, bättre än något annat, att denna fråga ännu icke är mogen för ett avgörande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Vidare yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet V e n n e r s t e n :
 Herr talman! Den fråga, som nu är före, är ju icke någon stor fråga, men den har likvisst en mycket stor betydelse för den institution, som det här gäller, och naturligtvis i än högre grad för de älderstigna tjänstemän, vilkas levebröd på gamla dagar Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen anmodat riksdagen att trygga.

Det kanske vore lämpligt att vid detta tillfälle något litet tala

om sjömanshusens betydelse för hela vårt statsliv och då främst för den näring, som de äro satta att tjäna. Dessförinnan vill jag framhålla, att av hela statsverkspropositionen framgår, att Kungl. Maj:t sökt, så långt det varit möjligt, inskränka sina anslagskrav och att genomgående över hela linjen tillämpa sparsamhetsprincipen. När man därför i detta fall gjort ett undantag och vädjar till riksdagen att tillgodose det här föreliggande behovet av understöd på gamla dagar åt dessa åldriga tjänstemän vid sjömanshusen, har naturligtvis mycket vägande skäl förelegat för en sådan hänvändelse till riksdagen.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Våra sjömanshus ha krävande uppgifter att fylla, nämligen dels att tillgodose sjöfartsnärings och sjöfolkets behov, dels och icke minst att tillgodose de behov, för vilkas fyllande sjömanshusen arbeta direkt i statens tjänst.

Vad den förra uppgiften beträffar, är det ju icke nödvändigt att här erinra om mer än om den omfattande understödsverksamhet, som sjömanshusen ha att utöva gentemot behövande sjöfolk och till förmån för deras änkor och barn.

Vidare må här erinras om inskrivningsväsendet för sjömän, sjöfolks på- och avmönstring, medling i tvister mellan befälhavare och besättning, förmedling av tjänster i sjöfarten, tillsyn å fartygs bemanning, uppbörd och förvaltning av sjömanshusens tillgångar samt dessutom en mångfald andra göromål, som äro av intresse för sjöfartsnärings och de i densamma anställda, och vilket allt de nu ifrågakvarande tjänstemännen ha att ombesörja.

Den åsyftade andra gruppen av göromål, som sjömanshustjänstemännen ha att taga befattning med, är den direkta statsuppgiften att sörja för arbetet med de värnpliktiges inskrivning och redovisning. Men behöver icke vara så särdeles mycket insatt i dessa förhållanden för att förstå, att det här är fråga om ett synnerligen maktpåliggande värv; dessa åligganden äro säkerligen både ansvarsfulla och betungande, och alla trådarna i detta invecklade system handhavas nu av tjänstemännen i sjömanshusen. På denna personal och på det ordningssinne och den reda, som den kan besitta, beror till väsentlig grad denna del av vårt försvarsväsendes maskineri och att detta skall väl fungera. Jag tror, att man utan överdrift kan våga att åt dessa tjänstemän giva det generella vitsordet, att de i alla här ifrågakvarande avseenden väl fyllt sitt värv.

Nu är det ju alldeles påtagligt, att för så arbetstvingda inrättningar, som det här är fråga om, måste det, särskilt när det gäller de större sjömanshusen, vara av vital betydelse, att förfoga över en duglig tjänstemannakår. Den föreliggande framställningen visar emellertid, att allt icke är så väl beställt i detta avseende, som det borde vara. Såsom herrarna ha sett, ha de tjänstemän, varom det här är fråga, uppnått en ålder av respektive 74, 78 och 71 år; det var även fråga om en fjärde dylik tjänsteman vid ungefär lika hög ålder, men han lämnade detta jordiska, innan något förslag hann framläggas om att på gamla dagar giva honom någon hjälp. Men dessa här ifrågakvarande tjänstemän äro ändå icke de äldsta, utan

Ang. pension
 åt vissa sjö-
 manshus-
 tjänstemän.
 (Forts.)

det finnes faktiskt två ännu äldre tjänstemän, som arbeta vid sjömanshusen; den ena av dessa är 81 år, den andra 83 år. Dessa gamla män våga och kunna icke lämna sin anställning, därför att de icke veta, vad de därefter skola leva på. Det är väl då icke så underligt, om man tänker sig möjligheten av en tillfällig anordning sådan som den, som här är föreslagen. Även om dessa gamla män göra allt vad de med sina återstående krafter förmå för att väl fylla sina uppgifter, kan man förstå, att hela institutionen skall lida på att män i ansvarsfull ställning skola behöva kvarstå så länge i sitt arbete, som här faktiskt är fallet. Det måste därför, synes det mig, såväl för dem, vilkas välfärd, det här närmast gäller, som även för dem, vilka vilja bedöma frågan rättvist och opartiskt, te sig såsom obilligt och såsom en anomali, att institutioner, vilka såsom sjömanshusen skola tillgodose sjöfolkets krav i ömmande fall, icke själva skola kunna ordna det så för sina tjänstemän, att de på gamla dagar icke skola vara i samma läge som de nödställda, vilka de äro satta att med sitt arbete hjälpa. Mig synes som om förhållandena härvidlag krävde någon rättelse och detta utan att man avvaktar den utredning, varom här varit tal. Min övertygelse är, att de åtgärder, som föreslagits, och alldedes särskilt i den form utskottet givit dem, icke på minsta vis behöver föregripa den utredning, om vars behövlighet den av den ärade talaren åberopade motionen i sin mån bär vittne. Jag skall med tacksamhet erkänna, att utskottet behärtat de synpunkter jag här framhållit och i sin motivering givit uttryck åt denna sin uppfattning och även åt framställningen givit en form, som jag villigt erkänner kanske är ännu bättre än den, som Kungl. Maj:t givit åt förslaget, och till vilken jag sålunda gärna skall ansluta mig, och detta ehuru utskottet föreslagit någon nedsättning i de anslagskrav, som framlagts från Kungl. Maj:ts sida. Emellertid hörde vi av den föregående ärade talaren, att han helst såge, att ärendet icke avgjordes till förmån för dessa gamla nu, utan att man borde avvakta resultatet av en kommande utredning. Men, när det gäller ett litet antal gamla män och då riksdagens utskott åt frågan givit en sådan form, att man ingalunda behöver frukta ett föregripande av den önskvärda utredningen, så förefaller det mig, som om kamraren utan tvekan skulle kunna gå med på utskottets förslag.

Det kunde vara skäl att tillägga ytterligare några ord rörande den principiella ståndpunkt, som man från Kungl. Maj:ts sida inlagt till detta ärende, eftersom det är föremål för olika meningar. Det som varit bestämmande för Kungl. Maj:ts ställning till frågan om att staten skulle med sjömanshusen dela bördan av dessa tjänstemäns ålderdomsförsörjning — jag säger *icke* pensionering — har naturligtvis i första rummet varit den omständigheten att dessa tjänstemän varit sysselsatta med uppdrag, som kunna sägas vara uteslutande statsuppgifter. Omfattningen och betydelsen av detta arbete för statens räkning är så pass stor, att man kan säga, att det överskrider hälften av allt det arbete, som sjömanshusens tjänstemän ha att utföra. Jag har t. o. m. hört, att siffran skulle vara 70 %, men låt vara, att detta är för mycket, så är det i varje fall

icke mindre än 50 à 60 procent av arbetet, som göres direkt för staten och i dess tjänst. Nu är det också så, att uppgifter, som staten ålagt sjömanshusen, voro icke ursprungligen ämnade att av dem besörjas. De voro för dem främmande, och man kan säga, att det var nya bördor, som de icke rimligen kunna anses behöva utföra utan ersättning från statens sida. Statsmakterna ha behjärtat detta i viss mån, i det att man givit sjömanshusen ett anslag på 40,000 kronor om året för ändamålet. Men alla de, som äro initierade i denna fråga, veta, att detta belopp av 40,000 kronor icke är tillräckligt. Kommerskollegium har räknat ut, att man måste lägga till minst 70,000 kronor ytterligare för att man skall komma till en ersättning, motsvarande det arbete, som dessa tjänstemän för statens räkning utföra i denna institution. Nu vill jag icke genom mitt yttrande föregripa den utredning, som kan erfordras. Jag har blott velat åberopa detta såsom bevis för att sjömanshusen verkligen för statens räkning utföra ett synnerligen betydelsefullt och med nuvarande ersättning lågt betalt arbete. Jag skulle kunna ytterligare tillägga — och det har också med skärpa framhållits från olika håll, där man sysslat med denna frågas lösning — att såsom konsekvens av disproportionen eller det olämpliga förhållandet mellan arbetet för statens räkning och ersättningen för detta arbete har uppkommit den för det allmänna föga lyckliga påföljden, att den understödsverksamhet, som sjömanshusen särskilt skola utöva, icke kan utövas i den utsträckning som lämpligt och billigt vore. Och till vilkas skada är det? Jo, till skada för alla dessa medellösa sjömän, deras änkor och barn, som kunna göra anspråk på och väl behöva denna hjälp. Det har därför icke ansetts annat än som en tillbörlig gärd av rättvisa och billighet mot sjömännen och denna institution, att staten nu bidrager i någon mån till denna pensionering — jag tager tillbaka detta uttryck för att ersätta det med ett riktigare — till detta understödjande på den sena ålderns dagar av gamla uttjänta tjänstemän i sjömanshusen och därigenom sätter dem i stånd att draga sig tillbaka, på det att friskare och starkare krafter må träda i stället. Det är i detta fall mer än eljest nödvändigt, ty som bekant är personalen föga talrik. Jag har redan två gånger påpekat, att utskottet givit åt ärendet en sådan form, att den tveksamhet, som den förste talaren gav uttryck åt, borde kunna vika; här är icke fråga om pensionering, det är icke heller fråga om ett föregripande av någon utredning.

Nu har slutligen gjorts den invändningen, att sjömanshusen ha så stora behållningar, att de väl kunna bekosta dessa utgifter själva. Häremot vill jag först och främst säga det, att man icke bör tillmäta denna invändning alltför stor betydelse; då staten i övrigt har full saklig anledning att inskrida. Icke desto mindre vill jag emellertid taga upp invändningen till ytterligare bemötande och får då säga, att jag gjort mig noga underrättad om förhållandena, och därvid funnit, att dessa överskott faktiskt icke äro större än som kräves med tillbörlig hänsyn till framtida behov och vanlig omtanke för framtiden. Sjömannens antal är statt i mycket stark steg-

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)

ring, och till bevis härför skall jag anföra endast två siffror. År 1906 var sjömännens antal 30,581, och år 1914 hade detta antal vuxit till 39,389; alltså på dessa år hade det vuxit med icke mindre än 30 %. Man kan då förstå, att den fondbildning, som uppkommit, väl behöves, och att man icke med fog kan taga den till intäkt för ett avslagsyrkande på denna punkt.

Med anledning av vad jag nu, herr talman, haft äran anföra, vågar jag uttala den förhoppningen, att kammaren skall finna med statens intresse väl förenligt att gå med på ett bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Efter herr finansministerns utförliga redogörelse för frågans läge är det icke så synnerligen mycket att tillägga för dem, som i likhet med mig hava ungefär samma synpunkter som han. Men jag skall dock i alla fall säga, vilka motiv det varit, som gjort, att jag ställt mig på utskottets sida.

Det är huvudsakligen först och främst det motivet, att denna inrättning, som heter sjömanshus, borde vara och har varit till stor del en sådan inrättning, som utför ett mycket nyttigt arbete för statens räkning. Vi ha också med glädje kunnat konstatera, att under de sista decennierna har vår sjöfart utvecklats på ett mycket glädjande sätt. Det säger sig då så gott som självt, att en sådan inrättning, som bidrager till sjöfartens utveckling och befordran, bör i någon mån stödjas och övervakas av staten och på alla sätt utvecklas till det bästa. Denna inrättning har också, såsom herr finansministern anfört, redan fått statsbidrag ganska länge, fastän det varit för lågt i proportion till det arbete, som den utfört, särskilt om man tar i betraktande det tillskott i arbete, som den nya värnpliktslagen bland annat medfört. Inom utskottet var man också allmänt ense om att sjömanshusen borde understödjas, åtminstone fick jag den uppfattningen. Men man ville icke gå med på dessa nu föreliggande fall på den grund, att man fruktade för menliga följder för framtiden. Men då kan den frågan ställas: är det riktigt, att gå med på själva principen men att undandraga sig dessa fall, vilka enligt utskottets förslag och med dess motivering icke komma att inverka menligt på den utredning, som pågår? Vad gör man egentligen då om man drager undan dessa föreliggande fall? Jo, man drar av samma belopp för änkor och barn efter avlidna sjömän, som annars kunde kommit dem till godo såsom bidrag, alldenstund avkastningen av de kassor, som finnas, icke kunna fylla de luckor, som uppstå vid tjänstemännens pensionering. Då tycker jag, att detta icke är en rättfärdig linje, och det har förmått mig att biträda den kungl. propositionen för att hindra att änkor och barn efter dessa avlidna sjömän skulle bli nödställda. Nu kan man naturligtvis påstå, att detta icke skulle bli fallet, ty det finnes stora fonder i sjömanshusen ur vilka de skulle kunna få hjälp, men det har visats av tjänstemän från vissa äm-

betsverk, som känner ställningen och i övrigt uttrönts, att, om man icke går med på att bevilja det bidrag, som ifrågasättes, detta verkligen skulle menligt inverka på sjömännens samt deras ankors och barns ekonomiska ställning.

Jag vill därför för min del på det varmaste instämma i utskottets hemställan. Därmed anser jag, att riksdagen skulle göra en god gärning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i den föreliggande frågan.

Frågan har, som den förste ärade talaren redan framhållit, varit föremål för långa överläggningar inom utskottet, och man får säga, att meningarna inom utskottet brutit sig mot varandra ungefär som vågorna på ett element, på vilket sjömännen ha sin verksamhet. Det har varit ytterst svårt för utskottet att samla sig om någon bestämd uppfattning i frågan, och just därför är utskottsförslaget sådant det är. För min del har jag ända från början ställt mig på den rena avslagslinjen, och detta av skäl, som jag nu skall be att få angiva. Jag har sedan också sökt att i den mån, jag kunnat, framhålla dessa skäl och utveckla dem inom utskottet, men trots motskäl har jag icke kunnat bliva överbevisad om riktigheten av att nu gå med på Kungl. Maj:ts framställning. Då ärendet sedan förelåg till slutligt avgörande, var jag icke närvarande och kunde därför icke anteckna min reservation.

Jag anser naturligtvis, att denna fråga är för litet utredd. Den är, som herr statsrådet uttalade, icke någon liten utan en ganska stor fråga. Den omfattar en rätt så stor institution och en mängd av tjänstemän i olika ställning inom densamma. Denna institution har existerat i vårt land och arbetat på sitt område i många herrans år, och man får väl säga, att det är först på senare tid den utfört arbete för statens räkning genom statistik och dylikt. Man kan tryggt påstå, att den förr hade mera hand om enskilda intressen än statens. Men för det arbete, den utför för staten, uppbär den 40,000 kronor i understöd. Det är en ringa bråkdel av de utgifter, som sjömanshusen ha för sin administration, och då kan man fråga: är det rätt att slå in på den principen, att staten bidrager med hälften av pensioneringen till sjömanshusens tjänstemän? Jag tror det icke. För att man skulle gå den vägen, hade frågan bort vara bättre utredd och starkare skäl framhållna för nödvändigheten därav. Förhållandet är ju också det, att frågan ligger under utredning av en särskild kommitté av sakkunniga, som blivit tillsatta, och dessa hålla ännu på med detta arbete.

Då ställer sig frågan för mig så: är det någon fara förenad med ett uppskov, har man att befara, att dessa personer, som det är fråga om, skulle komma att lida ekonomisk nöd eller dylikt genom ett uppskov? Jag tror det icke; jag är övertygad, att

Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)

dessa personer skulle komma att kvarstå i tjänst ännu något år, eller i varje fall att, om de till följd av sjuklighet skulle få lämna sina tjänster dessa skulle komma att uppehållas av vikarier på sådana villkor att de icke behövde komma i ekonomiskt trångmål. Herr statsrådet sade, att det icke är endast de här omnämnda, som höra till denna kategori. Ja, det är alldeles riktigt, vi ha en person i Norrköping, som är 82 år, och en i Kalmar, som är 83 år. Varför har man icke tagit med dessa? Då det är fråga om att fastställa pensioneringsgrunder för institutioners tjänstemän, så vill man ju gärna medtaga hela kåren samfällt för att deras villkor sedan må kunna avmätas i enlighet med billighet och rättvisa. Här har man gjort ett utbrytningsförsök, och man må säga vad man vill, så anser jag dock, att det beslut, som riksdagen här fattar, blir av prejudicierande art och sålunda kommer att föregripa den pågående utredningen. Det är detta som jag anser att vi icke borde göra. Det är, som sagt, dessa skäl, som gjort, att jag icke kunnat gå med på vare sig det ena eller andra förslaget. Utskottets förslag är ett kompromissförslag mellan ett förslag, som icke lyckades vinna majoritet, och ett annat, som gick ut på rent avslag. Jag skulle för min del vilja tillråda kammaren att ställa sig på avslagslinjen, ty jag kan icke finna, att i ett uppskov skulle ligga någon fara för någon part.

Herr Jonsson i Hå. Herr talman! Som herrarna finna, har jag instämt i en av herr Hallin i första kammaren avgiven reservation, vari det föreslås, att ifrågavarande understöd skulle utgå med 750 kronor för vardera av Johan Peter Fagerlund och Ivar August Brunström samt med 700 kronor för Magnus Peterson. I det utlåtande, som kommerskollegium avgav den 11 mars 1914 rörande nämnda tre sjömanshus-tjänstemän, framhölls, hurusom de dels av sjukdom, dels av ålder voro oförmögna att uppehålla sin tjänst, och att vederbörande sjömanshusdirektioner tillstyrkt, att pension måtte beviljas dem för deras återstående livstid. Då det inom utskottet var olika meningar, huruvida riksdagen borde bifalla den av Kungl. Maj:t gjorda framställningen, och förslag på mindre belopp än det av Kungl. Maj:t föreslagna framfördes av herr Hallin, så har jag anslutit mig till detta förslag. Om så skulle vara behöfligt, är det icke uteslutet, att något större belopp skulle kunna tagas ur sjömanshuskassans medel, varför jag icke kan finna, att någon risk förefinnes för att dessa personer skulle komma i någon synnerligen svår ställning. Därför yrkar jag bifall till den av herr Hallin avgivna reservationen. Skulle det vara så, att denna reservation icke skulle vinna något vidare understöd i kammaren, så kommer jag icke att begära votering på denna punkt. Jag har, som sagt, anslutit mig till detta medlingsförslag och ansett det fördelaktigare för dessa personer, om detta vunne majoritet än om yrkandet på rent avslag bifölles.

Herr Thore: Herr talman! Det skulle kunna vara tillräckligt för ett bifall till utskottets förslag att ansluta sig till de övertygande skäl, som anförts av herr finansministern och herr Berg i Munkfors, men jag skall dock be att få säga några ord med anledning av herr Carlsons i Herrljunga anförande. Han framhöll, att det är först under senare år som sjömanshusen fått den vidsträckta befattning i statsverkets tjänst, som de för närvarande ha. Jag vill gent emot detta anförda, att redan 1884, då arbetareförsäkringskommittén gjorde undersökning rörande sjömanshusen, framhöll kommittén »att det för upprätthållandet av sjömanshusens förvaltning åtginge en ganska betydande del av hyres- och tonavgifterna, varjämte såväl redare som sjöfolk hade att vidkännas en ej obetydlig expeditionslösen». Den tillägger därefter »att då sjömanshusens verksamhet kunde anses vara lika angelägen i statens som i sjöfartsnäringens och sjöfolkets intresse, och då en del av de göromål, som tillkommo sjömanshusen avsågo rena statsförvaltningsändamål, hade det syntts kommittén i högsta måtto obilligt att redare och sjömän själva måste bekosta sjömanshusens hela förvaltning». Man beräknade redan år 1884, att 40 procent av sjömanshusens göromål vore rena statsförvaltningsgöromål. Sedan dess har detta procental ökat genom en mängd göromål, som kastats på sjömanshusen, och man kan förstå, huru stor deras förvaltning är, då omkostnaderna för densamma uppgår till 225,000 kronor. Ända till år 1900 erhöilo sjömanshusen icke något som helst bidrag av statsverket. Från och med nämnda år lämnades ett belopp av 30,000 kronor, vilket sedermera ökats till 40,000 kronor.

Det är tydligt, att dessa personer, som det är fråga om att pensionera, ha utfört ett arbete, som till mycket stor del eller största delen skett i statens tjänst, och det vore nog ganska obilligt, om staten icke i någon mån skulle vedergälla dem för de betydelsefulla uppgifter, som de i denna tjänst utfört. Naturligtvis *kunna* sjömanshusen betala dessa belopp och giva pension, men vilka bliva lidande därpå? Jo, det blir fattiga sjömän och avlidna sjömäns efterlämnade änkor och barn. I Malmö t. ex. har man per år utdelat omkring 12,000 kronor i gratialer till fattiga sjömän. Skulle nu sjömanshuset därstädes helt och hållet själv pensionera sin gamle ombudsman, så skulle detta medföra, att gratialerna minskades med cirka 25 procent, och denna minskning skulle gå ut över fattiga sjömän och sjömansänkor. Man må komma ihåg, att gratialbeloppen för alla sjömanshusen i riket uppgå till 300,000 kronor per år. De äro alltså en betydelsefull hjälp för vissa kommuner i fråga om understöd åt behövande. Att sjömanshusen för staten utföra ett viktigt arbete är alldeles tydligt, och det har glatt mig, att detta blivit så kraftigt understruket av föregående talare.

På nu nämnda grunder ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lithander* instämde häruti.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Aug. pension
 åt vissa sjö-
 manshus-
 tjänstemän.
 (Forts.)

Herr A d e l s w ä r d: Herr talman! Det är alltid mycket svårt att bestämma storleken av de understöd eller pensioner, som rättvisligen böra tilldelas, då icke några bestämda regler gälla för desamma. Helt naturligt står bankoutskottet ofta inför denna svårighet. I föreliggande fall har bankoutskottets majoritet så småningom kunnat ena sig om att föreslå understöd till ifrågavarande personer, vilka understöd ju äro tämligen bra, ehuru utskottets förslag innebär en sänkning av det av Kungl. Maj:t framställda förslaget. Jag må säga, att för min del har jag inom utskottet förfäktat den meningen, att utskottet borde tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men jag har likvisst ansett, att det slut, som utskottsmajoriteten kommit till, var sådant, att jag icke hade anledning att uttala någon avvikande mening. Reservanterna däremot synas mig gå alldeles för långt. De ha dels yrkat rent avslag, dels yrkat en så stor nedsättning i det av Kungl. Maj:t föreslagna understödsbeloppet, att det i själva verket icke är stort bättre än rent avslag.

Det avgörande skälet har för mig varit, att staten i detta fall bör lämna understöd till pension åt ifrågavarande personer emedan — såsom av föregående talare redan framhållits — dessa tjänstemän faktiskt till mycket stor del utfört arbete i statens tjänst. Det synes mig därför rent av vara en skyldighet för staten, att då det gäller dessa utarbetade 70- och 80-åringar på något sätt bidraga till deras pensionering. Skulle avslagsyrkandet bifallas, så skulle det i själva verket betyda, att dessa gamla män, som faktiskt utfört ett ganska betydande arbete i statens tjänst, skulle komma åtminstone under ett år, om de icke kunde fortsätta sin tjänst, i mycket svåra ekonomiska förhållanden. Men de skäl, som för mig talar allra starkast, är, att i den mån staten icke bidrager till dessa understöd, som dock inom kort måste komma att utgå, i samma mån tager man med samma belopp bort det understöd, som skulle tillkomma de gamla sjömän och deras änkor och barn, vilka nu uppbära understöd av de tillgångar, som sjömanshusen ha. För mig ter det sig, jag må nästan säga, upprörande, att man på det viset med vilja skulle försvåra utdelandet av de små bidrag, som i allmänhet utgå till dessa gamla sjömän och deras änkor, därför att man önskar spara in så jämförelsevis obetydliga belopp för statsverket. Detta är, som sagt, för mig det allra starkaste skälet; och jag tror, att de flesta skola behärta detsamma, när de tänka efter, hur det i själva verket förhåller sig.

Då slutligen, så vitt jag kan finna, man icke genom bifall till utskottets förslag föregriper den utredning, som avser att definitivt ordna pensionsförhållandena för sjömanshusens tjänstemän, så tvekar jag icke, ehuru jag helst skulle velat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att nu hemställa, att kammaren måtte biträda utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Olausson, Osberg, Zetterstrand* och *Westman*.

Herr *Söderberg* i *Hobborn*: Ja, herr talman! Jag måste erkänna, att jag stått mycket tveksam inför denna fråga, och den

förda diskussionen vittnar väl också om, att meningarna i denna pensionsfråga varit mycket delade. Man kan ju här läsa ut skäl både för och emot; och man kan till och med, såsom vissa talare hava gjort, göra denna fråga till en känslifråga, till en humanitär fråga, enär, såsom den sista årade talaren framhöll, och såsom herr Carlson i Herrljunga också nämnde om, det skulle kunna inträffa, att man genom ett avslag å det väckta förslaget skulle kunna ta ifrån änkor och barn den försörjning, som dem rätteligen tillkommer ur sjömanshusens fonder och tillgångar. Men den, som något har tagit reda på den ekonomiska ställning, uti vilken denna sjömanshusinstitution befinner sig, vet att densamma disponerar över rätt så betydliga fonder; och de senare årens räkenskaper visa också, att ifrån de allra flesta sjömanshus överskotten ha varit rätt betydliga.

Nu har herr finansministern erkänt, att frågan om beredande av statsbidrag till pensionering av den å sjömanshusen anställda personalen är under utredning. Men han säger i propositionen, att ehuru något yttrande i frågan ännu icke ifrån de sakkunnige inkommit, han ändock anser att denna fråga bör komma under riksdagens prövning. »Ehuru» fortsätter han, »jag sålunda icke för närvarande är beredd att bringa under Kungl. Maj:ts prövning frågan om sjömanshuspersonalens pensionering i hela dess vidd, har jag dock, med hänsyn till de sjömanshusens tjänstemän, som redan nu synas böra ifrågakomma till pensionering, ansett mig föranlåten att partiellt till behandling upptaga berörda spörsmål;» och det har han gjort på det sättet enligt mitt förmenande, att han anser, att staten borde bidraga med en del och sjömanshusinstitutionen med en annan del av pensionen, och så har det framställts proposition till riksdagen om att pensionera tre av dessa tjänstemän. Men inom utskottet fingo vi reda på, att det skulle finnas åtskilliga andra sjömanshustjänstemän, som vore äldre än dessa tre personer. Det skulle till och med finnas sjömanshustjänstemän, som överskridit åttioårsåldern; men de äro icke medtagna.

För min del anser jag, att man hade bort dröja med denna fråga, till dess man helt fått reda på och för riksdagen kunnat framlägga, vilken omfattning denna pensionsfråga skulle kunna få för framtiden. Här är ju fråga om att bidraga till pensionering av en tjänstemannakår, som icke uppbär avlöning av statsmedel, utan är av mera enskild beskaffenhet. Visserligen syssla dessa tjänstemän med åtskilligt, som borde direkt bekostas av statsmedel, såsom till exempel dessa sjömansbeväringensinskrifningar m. m.; men staten har ju också bidragit till sjömanshusinstitutionen med rätt avsevärda belopp årligen och satt institutionen i stånd att förvärva sig goda inkomster också.

Innan man sålunda vet, huru många dessa tjänstemän äro och på vad sätt man bör pensionera dem, tycker jag verkligen, att riksdagen nu borde låta anstå med detta ärende, till dess den fullständiga utredningen härom föreligger; och det är huvud-

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.*

(Forts.)

Ang. pension
 åt vissa sjö-
 manshus-
 tjänstemän.
 (Forts.)

sakligen på dessa skäl, herr talman, som jag för min del icke har kunnat vara med om vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. Men i likhet med vad som här sagts förut och i likhet med andra reservanter, tror jag verkligen, att staten måste vara med om att bidraga till denna pensionering, ehuru väl jag föreställer mig, att det bör ske på de grunder, som denna utredning kommer att ådagalägga.

Jag skall, herr talman, be att för närvarande få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Wahlquist: Herr talman, mina herrar! Det är ju knappast mycket att tillägga till vad föregående talare hava framhållit, vilka här yttrat sig till förmån för utskottets förslag. Men jag anser mig i alla fall pliktig att säga några ord.

Jag vill då redan nu framhålla, att då jag först läste Kungl. Maj:ts förslag, jag ställde mig synnerligen tveksam, huruvida jag borde gå med på detsamma; men efter att noggrant hava satt mig in i frågan och efter att hava studerat reglementet för sjömanshusen, inskrivningsförordningen för vår armé m. m., fann jag, att här dock förelågo giltiga skäl för, att staten borde i någon mån gå de framställningar till mötes, som här blivit gjorda. Jag kom till den övertygelsen, att här verkligen föreligger ett statsintresse; och jag vågar påstå, att inom utskottet denna mening räknade stor majoritet, fastän man sedermera icke kunde enas om utskottets här framlagda förslag.

Sedan var det fråga om, huruvida den form, i vilken Kungl. Maj:t framlagt sitt förslag, kunde vara den rätta. Det ansåg jag för min del icke, och vi se också, att utskottets majoritet icke heller ansåg sig kunna utan vidare gå med på Kungl. Maj:ts förslag, enär man därmed kunde hava givit på hand ett föregripande av den utredning, som pågår i frågan. Ty i Kungl. Maj:ts förslag säges ju bestämt ifrån, att staten skall bidraga med halva kostnaden för pensioneringen; och detta ville ju varken jag eller utskottsmajoriteten vara med om att nu fastslå. Därför blev utskottets förslag det nu föreliggande. Vi gjorde saken till en fråga om ett årligt understöd, utan att därmed på något sätt hava bundit vare sig riksdagen eller Kungl. Maj:t för framtiden beträffande pensionsfrågan.

Sedan har framhållits, att frågan blivit överlämnad till utredning, vilken borde avvidas; man skulle se tiden an, tills utredningen vore klar. Jag fann i början detta skäl vara ganska vägande, men efter det att genom vår utskottsordförande upplysning inhämtats om, att från denna utredning något förslag icke vore att emotte vare sig nästa år eller kanske icke heller året därpå, och att utredningen således vore ställd på en oviss framtid, då förföll åtminstone för mig och kanske även för andra det skälet för att icke nu göra något.

Vi se ju här av handlingarna, att dessa män äro gamla och åtminstone ett par av dem fullständigt arbetsodugliga. Den ene är lam i halva kroppen, och det kan väl kammaren förstå, att han icke

kan göra någon nytta och gör det icke heller. Då pensioner ej finnas tvingas emellertid dessa direktioner att låta dem sitta kvar och uppbära sina avlöningar, som icke äro så obetydliga, oaktat de icke kunna göra den ringaste nytta för dem. Det är misshushållning naturligtvis med sjömunshusens medel.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Vi veta ju, att sjömännen själva få bidraga till dessa kassor ganska väsentligt. Sjömanshuskassornas inkomster utgöras nämligen av ton-avgifter och hyresavgifter jämte stastbidrag och några bötesmedel. Men av dessa spela ton-avgifterna och hyresavgifterna den största rollen; och hyresavgifterna äro icke obetydliga. Genom att nu icke i någon form gå med på Kungl. Maj:ts förslag skulle vi medverka till att minska det antal behövande understödstagare, till vilka understöd eljest kunde lämnas. Det måste bli den naturliga följden. Ty om vi icke ge vad utskottet föreslagit, blir effekten den, att, såsom reglementet också ger rätt till, direktionerna gå in till Kungl. Maj:t och säga: »Vi kunna icke ha dessa gamla tjänstemän kvar längre; vi måste ha pension eller understöd åt dem, så att vi kunna få arbetsföra män på dessa platser»; och så föreslå direktionerna då vissa årliga pensionsbelopp och då dessa sannolikt icke komma att understiga de, som redan äro framhållna i den kungliga propositionen, är det helt naturligt, att om riksdagen icke nu beviljar vad här föreslagits, hela denna utgift för årliga pensioner måste tagas ifrån sjömanshuskassorna. Men då är det klart, att kassornas understödstagare måste till antalet minskas och de redan i och för sig obetydliga understödsbeloppen skulle man måhända även nödgas nedsätta. Man säger, att man icke får låta känslöstämningar göra sig alltför mycket gällande. Det kan ju vara riktigt. Men i allt fall, om det finnes sådana realiteter bakom känslöstämningarna som här är fallet, så anser jag även sådana kunna vara befogade.

Rörande statsintresset skall jag yttra allenast ett par ord. Jag har här i min hand den nya inskrivningsförordningen, och om herrarna vilja studera den, skola herrarna finna, att det däri finnes icke obetydligt med föreskrifter om åligganden, som sjömanshusdirektionerna och deras tjänstemän hava att fullgöra för statens räkning. Det är ett helt kapitel, som endast handlar om dessa åligganden. Det visar enligt mitt förmenande, att det måste vara en ovillkorlig plikt för staten att bidraga till utgifterna för sjömanshusen även i nu föreliggande avseende; och att staten delar denna uppfattning, det har staten redan visat genom det årliga anslag, som utgår till dem.

Jag skall emellertid icke längre uppehålla kammaren. Jag har funnit frågan så behjärtansvärd, att jag icke kan annat än ställa mig välvillig mot förslaget; och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Vahlquist förenade sig herr *Hellberg* i Lycksele.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Redan den omständigheten, att här ifrågavarande sjömanshus i viss mening sortera under kommerskollegium, torde visa, att staten kan hava en viss

Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)

skyldighet att här bidraga. De viktigaste skälen härför hava ju så tydligt och klart framhållits från regeringsbanken, att jag bara beklagar, att icke herrarna allesammans hörde på detta litet närmare.

Man vill här tala om, att man skall avvakta en utredning och icke föregripa den. Ja, här föreligger enligt mitt förmenande icke alls något föregripande, ty här är ju icke fråga om någon ny pension, utan här är fråga om ett understöd till tre gamla tjänstemän vid sjömanshusen, vilka under lång tid tjänat dels sjömanshusens och dels statens intressen.

Om man skulle göra en jämförelse med en hel del andra pensioner, som vi utbetala till exempel till arbetare vid järnvägsbyggnader och på många andra områden, skulle det förefalla envar högst besynnerligt, att riksdagen här skulle helt och hållet vilja undandraga sig att lämna något tillskott till ett understöd åt dessa gamla tjänstemän på deras ålderdom. Och vem är det, som det här drabbar, om riksdagen eller denna kammare avslår det föreliggande utskottsförslaget? Ja, det har här sagts så många gånger, att det borde vara alldeles överflödigt att påminna därom. Men enligt mitt förmenande måste det ovillkorligen drabba dessa sjömansänkor och sjömansbarn ute i bygderna, som redan nu få ytterst obetydliga belopp från sjömanshusen. Jag tror, att understödet till en änka utgår med omkring 60 kronor för år, om jag icke missminner mig; och det är ju något så ynkligt eländigt tilltaget, att man kan väl knappast vara med om att taga bort något därifrån.

Jag kan icke förstå herr Carlson i Herrljunga, då han resonerade om att rent avslag här vore berättigat. Jag anser tvärtom, att det är så oberättigat som något kan vara. En omständighet, som från regeringsbanken påvisats, och som även upplysts för herr Carlson i Herrljunga och mig med flera inom bankoutskottet, nämligen att staten med dessa 40,000 kronor betalar cirka 70,000 kronor mindre till dessa tjänstemän inom sjömanshusen, än den rätteligen borde göra, den bör åtminstone i det här fallet icke vara avgörande för att yrka avslag på utskottets förslag och på hela den kungliga propositionen. Ja, jag går för min del så långt, så som jag ser saken, att jag i likhet med herr Adelswärd mycket väl skulle kunna vara med om den kungliga propositionen; men då det naturligtvis icke kan bli tal om det, så mycket mindre som herr finansministern här har förklarat, att han med tacksamhet mottager utskottets förslag, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förevarande förslag.

Herr von Sneidern: Herr talman! Jag föranledes att begära ordet av det yttrande, varmed herr Olsson i Blädinge öppnade denna debatt. Han framhöll för kammaren, att kammaren borde uppskjuta avgörandet av denna fråga på grund därav, att till kammarens behandling snart skulle föreligga en motion av herr Thore, avseende en utredning rörande sjömanshusens

verksamhet och en centralisering av densamma på ett mindre antal sjömanshus. Då denna motion behandlades av det utskott, jag tillhör, vill jag yttra några ord utan att naturligtvis på något sätt föregripa det slut, vartill utskottet kan komma.

Motionen behandlas där för närvarande, och man kan ju se något, hur saken ställer sig. Man får därutav det bestämda intrycket, att den utredningen, om den skulle komma till stånd, är synnerligen vidlyftig med hänsyn till dels vad den åsyftar och dels till de närgränsande områden, som man därvid troligen icke kan undvika att komma in på. Den kommer sålunda att draga ganska långt ut på tiden. Att det icke går så fort på detta område, har man ett starkt intryck av genom den långsamma behandling, som kommit sjömannens stora pensioneringsfråga till del, en fråga som jag tror ej kan undvikas att ställas i visst samband med nu föreliggande utredningsfråga rörande sjömanshusen, särskilt som det här gäller en sådan huvudsak i sjömanshusens verksamhet som understödsverksamheten. Jag tror därför, att det skulle vara mycket oklokt att taga denna herr Thores motion till skäl för att skjuta undan den nu föreliggande frågan. Det vore att ställa det förslag, som nu framkommit, och det behjertansvärda syfte, som ligger bakom detsamma, i ett synnerligen ogynnsamt läge. Vad som även gjorts, att den fråga, herr Thore främdragit, nog kan draga ut på tiden, är, att de utlåtanden, som från diverse korporationer inkommit rörande just centraliseringsfrågan, nog gå i ganska olika riktningar, och att på sakkunnigt håll man har skiljaktiga meningar därom. Detta är i sin mån ägnat att draga ut på frågans slutliga avgörande.

Vad vidare realfrågan beträffar, kan jag endast instämma med de föregående talare, från statsrådsbanken och från annat håll, som intygat huru stor del av sjömanshusens verksamhet är ägnad åt helt statliga ändamål och huru mycket faktiskt de inkomster, som sjömanshusen ha och vilka äro avsedda till understöd åt fattiga sjömän, användas för statliga ändamål och det särskilt för sjömanshusens befattning med de värnpliktiges inskrivning och redovisning. Jag har här uppgifter från 1911, visande att av sjömanshusens inkomster utgjorde av det hela tonavgifterna 30,6 %, hyresavgifterna 19,4 % och statsbidraget endast 5 %, d. v. s. för år 1911 30,000 kronor, samt räntor och andra inkomster 45 %.

Då man vidare vet, att såsom uppgavs, man kan beräkna, att 50—70 % av sjömanshusens verksamhet gå till statliga ändamål, så är det ju dock tydligt, att dessa män, som det nu är fråga om att pensionera, nedlagt ett synnerligt stort arbete för statliga ändamål, som betalats icke av staten utan av sjömanshusen, och det är därför icke ur vägen, att staten nu träder emellan och övertager en del, och en avsevärd del av det understöd för ålderdomen, som annars skulle falla på sjömanshusens egna kassor. Man hänvisar till, att sjömanshusen äga stora fonder uppgående till 5 miljoner kronor, tror jag. Det kan nu

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Ang. pension
 åt vissa sjö-
 manshus-
 tjänstemän.
 (Forts.)

vara en stor summa, men hur har den uppkommit? Jo, genom att spara, något som är fullständigt nödvändigt för att hålla understödsverksamheten vid liv, men det är genom att spara just på de bidrag, som utbetalas av sjöfartsnäringsen, rederier och sjömän för det speciella ändamålet att understödja fattiga sjömän och deras änkor och barn.

Herr Olsson i Blådinge yttrade, att det här är en stor pensionsfråga, att det gäller särskilt stora belopp. Jag tror, att det var någon överdrift, men där det inte är fråga om stora belopp, det är just beträffande de understöd, som lämnas till sjömännen. Med de sjömanshus, till vilkas tjänstemän det nu är fråga om att lämna årliga understöd, förhåller det sig på det sättet, att år 1911 vid Stockholms sjömanshus medelsiffran av årliga understöd var kronor 58:66, för Malmö 54:80 och för Göteborg kronor 54:81. Att ytterligare minska dessa summor genom att därifrån draga belopp för pensionering av tjänstemän tycker jag vore en åtgärd, som icke vore önskvärd.

Under sådana omständigheter och då det av utskottet starkt tryckts på, att det icke är meningen att föregripa den utredning rörande sjömanshustjänstemännens pensionering, som är en annan fråga än den av herr Thore framlagda, kan jag icke finna annat, än att det vore önskvärdt, att kammaren bifölle utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman, blott ett par ord! Det förefaller mig, att man kommit i det läge, att det icke gäller att avgöra, huruvida ombudsmännen vore berättigade till understöd av staten eller icke, utan att det vore fråga om huruvida det är staten, som skall ge dem understöd helt eller delvis eller om det är sjömanshuskassorna.

Den frågan är ganska diskutabel, om dessa tjänstemän över huvud taget äro berättigade till understöd från staten, och den frågan är under utredning.

De reservanter, som yrka helt avslag på den kungl. propositionen, ha ju principiellt ganska goda skäl för sig, det kan man icke förneka. De förmena, att till dess utredningen är färdig och det är fastslaget, att dessa tjänstemän kunna jämnställas med statstjänstemän och anses vara berättigade till pension, de få stå i den ställning de stå och sjömanshusen få hjälpa dem på gamla dagar.

Men det förefaller mig, att saken ligger icke så, ty om man för det första går med de reservanter, som yrka fullständigt avslag, lägger man hela den utgiftssumma, som här uppkommer, över på sjömanshusen, och då minskas sjömännens understöd med mycket stora belopp. Går man däremot med de reservanter, som sökt få en medelsiffra och yrka på 750 kronors bidrag, då ger staten 750 kronor och sjömanshusen resten, ty dessa tjänstemän skola väl få mer än 750 kronor, i all synnerhet som Kungl. Maj:t föreslagit så pass stora belopp, som Kungl. Maj:t gjort. Då

kommer man nog icke att stanna vid 750 kronor, utan kassorna komma att lättas. Vi hörde nyss av herr von Sneidern, vad sjömännen få av sjömanshusen i Stockholm, Malmö och Göteborg nämligen resp. 58, 54 och 54 kronor per år, om jag hörde rätt. Det är svårt att gå med på en åtgärd, som minskar sjömännens små gratialer på gamla dagar, när summan icke är större i alla fall för staten. Ansluter man sig till utskottet, har man icke bundit sig vid utredningen och fastställt blivande pensionsbelopp. Allt går då sin gång, och man möjliggör, att icke de små beloppen avknappas för sjömännen, deras änkor och barn. Detta förefaller mig så vägande, att jag icke tvekar att yrka bifall till utskottets förslag i detta fall. Då det gäller att välja mellan å ena sidan om staten skall giva skillnaden mellan 1,200 och 750 kronor och å andra sidan om sjömanshusen skola vidkännas denna skillnad med det resultat vi hört, så måste man gå på utskottets förslag, till vilket jag därför, herr talman, ber att få yrka bifall.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Herr Carlsson i Herrljunga: Herr talman! Jag vill blott med några ord bemöta ett par invändningar. Herr Olofsson klandrade mig för min hållning i denna fråga. Det har han haft full rätt till; med lika full rätt kan jag klandra honom för hans hållning.

Man har sagt, att detta är en känslofråga. Det kan så vara, men vad den saken beträffar, tror jag icke alls, att den är så farlig. För min del har jag hela tiden utgått ifrån, att den här igångsatta utredningen skall komma inom kort tillbaka såsom ett fullbordat faktum, och om vi utgå ifrån, att den endast behöver taga ett år — herr Vahlquist har skjutit fram saken till långt fram i tiden — skulle det endast bli 3,700 kronor, statsverket skulle bidraga med för pensioneringen av dessa personer. I motsatt fall skulle man sätta sjömanshusen ur stånd att utdela sagda belopp till sjömännen, deras änkor och barn, som då skola få lida därtav. Jag tror det icke. Jag tror nog, att de personer, det här är fråga om, komma att få bibehållas vid sina befattningar tills saken är klar, och det arbete de ha, kommer säkerligen att ordnas som hittills. För övrigt, om också sjömanshusen skulle få vidkännas något litet högre utgifter, än önskligt vore, ett eller annat år framåt, så är det väl icke så farligt, ty de ha ju mycket goda tillgångar, det kan inte förnekas. Det har nu blivit upplyst, att de ha donationer uppgående till nära 5 miljoner kronor, förutom en hel mängd andra inkomster, och då bör det väl icke vara så synnerligen svårt för dem att försörja sina tjänstemän, tills saken blivit ordnad.

För min del har jag aldrig satt mig emot, att staten skall bidraga till pensionering av sjömanshusens tjänstemän, men frågan är: med vilket belopp skall staten bidraga? Och jag håller före, att detta måste fastslås, innan man ger sig in på denna fråga. Jag tar för givet, att utredningen skall visa, med vilket belopp staten skall bidraga och med vilket belopp tjänstemännen

Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Porta.)

vid sjömanshusen skola pensioneras, så att man får enhetliga bestämmelser att gå efter.

Herr Edbom: Herr talman! Då jag vid utskottets utlåtande antecknat en från utskottsmajoriteten avvikande mening, så ber jag nu att få säga några ord för att motivera min ståndpunkt. I likhet med herr Söderberg i Hobborn vill jag understryka, att det här gäller införandet av en absolut ny princip, nämligen att statspensionera ett enskilt verks tjänstemän, och då bör man väl i detta fall vara försiktig och inte gå med på något sådant, innan frågan är utredd i hela sin vidd.

Det är ju visserligen sant, att statsmakterna hava ålagt dessa sjömanshus vissa arbeten, och det är också sant, att det utgår understöd av statsmedel till den administrativa verksamheten vid dessa sjömanshus. Men detta hindrar icke att dessa verk äro av fullständigt privat natur. Då Kungl. Maj:t den 13 februari 1913 tillkallat sakkunnige för att utreda dessa spörsmål och denna fråga därvid blev hänskjuten till dessa sakkunniga, så anser jag det vara oriktigt att nu föregripa denna utredning. Det har visserligen talats om, att till grund för den nu förordade pensioneringen skulle ligga den s. k. behovsprincipen, och herr finansministern var ju också inne på den frågan, då han underströk behovet av dessa pensioner. Jag vill dock säga, att det förefaller mig, som om det vore en något underlig princip, om dessa personer, som, tills de bliva 70, 80 år, ha en avlöning av 5,000 kronor — en av dem har 4,000 kronor — nu, då de skola pensioneras, skulle vara i behov av en summa, som av regeringen föreslagits till 3,500 kronor och av utskottet till 2,500 kronor, då vi samtidigt höra, att det understöd, som utgår till sjömännen och sjömansänkorna, i medeltal uppgår till 50 kronor. Jag anser, att detta är en ganska underlig behovsprincip.

Det är således enligt min mening att försvåra den objektivitet, som måste finnas, när man går att utreda ett så omfattande spörsmål som detta, om riksdagen skulle bevilja det föreslagna anslaget.

Nu säga några, att det vore synd om dessa åldringar, om de icke skulle komma i åtnjutande av en välbehövlig vila, och jag håller med om detta. Men jag tror, att saken i detta fall går att ordna på något sätt under de få år, som återstå, tills utredningen föreligger. Vi kunna ju tänka oss, att det med en avlöning av 5,000 kronor kan lyckas att få en vikarie, som för att få insikt i dessa göromål kanske vore villig att bestrida befattningen mot hälften av lönen, och då skulle den andra hälften kunna utgå till den gamle såsom understöd. Man kan ju också tänka sig, att det icke skulle vara oöverstigligt för dessa sjömanshus att under ett eller två års tid själva bestrida kostnaderna för dessa understöd, utan att detta skulle behöva återverka på understöden till de övriga understödstagarna.

Enligt den motion, som herr Thore avlämnat, uppgår under år 1913 överskottet, d. v. s. de penningar, som kunde fonderas, och som sålunda icke utdelats i understöd, vid sjömanshuset i Göteborg till 10,469 kronor, i Stockholm till 15,941 kronor och i Malmö till 8,262 kronor. Under sådana förhållanden anser jag det icke vara någon svårighet att ordna denna fråga under de ett eller två år, som kunna åtgå, tills utredningen föreligger. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Olssons i Blådinge m. fl. reservation.

*Ang. pension
åt vissa sjö-
manshus-
tjänstemän.
(Forts.)*

Överläggningen var härmed slutad. I enlighet med de därunder framkomna yrkandena gav herr talmannen propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till den av herr Hallin avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten (2) av utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Voteringen utvisade 120 ja mot 65 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 13, angående pension åt professorn J. E. Lehmann.

*Ang. pension å
professorn J.
E. Lehmann.*

I en inom första kammaren av herr *Thyrén* väckt motion, nr 8, hade hemställts, att riksdagen ville bevilja professorn vid Lunds universitet *J. E. Lehmann* rättighet att, därest han kvarstode i sin nuvarande tjänst intill fyllda 65 levnadsår, vid sin avgång uppbära en pension av 5,600 kronor per år.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att professorn vid universitetet i Lund *J. E. Lehmann* finge från och med månaden näst efter den, under vilken han efter uppnådda 65 år erhöle avsked från sin professorsbefattning, å allmänna indragningsstaten åtnjuta sådan fyllnad i den honom enligt vederbörande pensionslag tillkommande pension, att pensionen jämte fyllnadsheloppet uppginge till 5,600 kronor.

Ang pension åt
 professorn J.
 E. Lehmann.
 (Forts.)

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer:
 av herr *Vahlquist*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att avslå motionen;
 av herr *Berg* i Munkfors, som instämt med herr *Vahlquist*; samt
 av herr *Söderberg* i Hobborn.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr *Vahlquist*: Herr talman, mina herrar! Som av utskottets utlåtande framgår, har jag tillåtit mig att här avgiva en reservation. Den är helt kort, och jag skall tillåta mig att uppläsa densamma. Den lyder sålunda: »Då jag håller före, att en framställning av detta slag bort i vanlig ordning utgå från Kungl. Maj:t efter vederbörande myndigheters hörande, något som ock av utskottet erkänts, har jag ansett, att utskottet bort tillstyrka riksdagen att avslå motionen.»

Det är således huvudsakligen av formella skäl, herr talman, som jag ansåg mig icke kunna gå med på utskottsmajoritetens förslag. Men det finnes nog också principiella betänkligheter, som jag skulle kunna inlåta mig på, men jag skall icke göra det, utan helt enkelt be att få yrka bifall till min reservation, d. v. s. avslag å motionen.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i Stockholm, *Berg* i Munkfors, *Lindvall*, *Jonsson* i Gumboda och *Jonsson* i Hä.

Herr *Söderberg* i Hobborn: Herr talman! Då jag här anmält en reservation utan att angiva några skäl, skall jag be att få yttra några ord. I huvudsak skall jag be att få instämma med den föregående ärade talaren, herr *Vahlquist*, men jag skall be att få tillägga några ord.

Såsom av handlingarna framgår, har herr *Thyrén* i första kammaren väckt en motion med yrkande, att förutvarande professorn vid universitetet i Berlin, nuvarande professorn i Lund, J. E. Lehmann, skulle, oaktat han icke har tjänsteårsberäkning, få vid sin avgång vid fyllda 65 levnadsår uppbära en årlig pension av 5,600 kronor, vilket ju, som herrarna torde veta, är den högsta pension, som utgår till universitetslärare. Nu förhåller det sig på det sättet, att denne professor *Lehmann* redan har uppnått en levnadsålder av över 50 år. Men inom vetenskapliga kretsar har hans kapacitet tillerkänts en så stor betydelse för den vetenskapliga undervisningen, att man har gjort särskilda ansträngningar för att förvärva honom åt den högre undervisningen i vårt land på det område, där han är sakkunnig och utövar sin verksamhet. Emellertid innebär denna pensionsfråga vissa principiella betänkligheter, som också uttalats i statskontorets utlåtande här i detta betänkande. Statskontoret ställer sig principiellt betänksamt, men anför mycket

utförligt ett fall av ungefär samma innebörd, nämligen angående professorn vid Göteborgs högskola Stavenow, som sedermera blev förflyttad till Uppsala. Beträffande honom gjordes det en framställning, att han skulle få åtnjuta viss tjänsteårsberäkning för den tid, han varit lärare vid högskolan i Göteborg, och efter många om och men blev det beviljat, att han skulle få tillgodoräkna sig tio år av den tid, han varit professor vid Göteborgs högskola. Nu anser statsutskottet, att den synpunkt, som sålunda framhållits av statskontoret i fråga om Stavenows tjänsteårsberäkning, i sin mån torde kunna göras gällande även till förmån för professor Lehmann. Det är, som man finner, ganska svävande uttryckt, och man anser väl tydligen, att dessa båda fall icke kunna helt och hållet jämföras med varandra. Statskontoret säger ju endast, att den anförda synpunkten »torde i sin mån kunna göras gällande även till förmån för professorn Lehmann». Jag tror, i likhet med herr Vahlquist, att om man nu skulle lösa denna fråga på det sätt, som motionären föreslagit, så borde den verkligen ha kommit från Kungl. Maj:t, så att man hade fått någon utredning om både ett och annat. Det är ganska svårt att här räkna ut, hur gammal denne professor Lehmann var, när han kom till Sverige, och det ena med det andra. Man kan möjligen räkna sig till det på grundvalen av några siffror, som finnas här, men det är ingenting, som är påtagligt, det är ingenting, som ligger för oss i öppen dag om denne man, annat än att han är vitsordad såsom en mycket duglig och skicklig lärare. I övrigt vet man icke mycket.

Emellertid är det nu ifrågasatt, att det, för den händelse denna pensionsfråga nu icke blir löst, är möjligt, att vårt land förlorar denne utmärkte lärare och att han söker sig anställning på annat håll. Men man bör väl också tänka på, hur denna sak måste uppfattas i lärarkretsar i vårt land, vid våra universitet. Där få de under många år betala bidrag till sin pensionering, och de skola ha vissa tjänsteår för att kunna få pension. Men denne man, han skulle, efter att ha varit lärare i vårt land i bara 13 år, få uppbära högsta professorspension utan att ha bidragit med ett enda öre för sin pensionering. Ty det framgår icke alls, att han på något sätt skulle bidra till detta. Därför har också statskontoret räknat ut, att om samma principer skulle följas för honom som för inhemska universitetslärare, så skulle han rätteligen vid pensionsålderns inträde uppbära 2,920 kronor. Det skulle sålunda, om denna motion bifölles, bli ett tillägg av statsmedel på 2,680 kronor, tillsammans 5,600 kronor.

Det är, herr talman, på dessa skäl som jag har känt mig tveksam inför denna fråga, och jag har icke kunnat annat än åtminstone anse, att den borde något närmare utredas och att helst Kungl. Maj:t måtte taga hand om denna sak. Jag är viss om, att Kungl. Maj:t nogsamman kommer att vaka över, att de lärarkrafter, som finnas vid våra universitet och där uppehålla sina

*Ang. pension åt
professor J.
E. Lehmann.
(Forts.)*

Ang. pension åt
professorn J.
E. Lehmann.
(Forts.)

mycket krävande befattningar, tillerkännas de löneförmåner och de förmåner av pension, som de äro berättigade till.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen eller avslag på utskottets hemställan.

Herr Hellberg i Lycksele: Herr talman! På grund av en anmärkning i herr Vahlquists reservation, i vilken anmärkning även den siste ärade talaren nu har instämt, ber jag att få meddela en upplysning rörande anledningen till att detta ärende framkommit just motionsvägen.

Teologiska fakulteten i Lund hade, såsom ett s. k. riksdagspetitum under förlidet år, sålunda avsett att framkomma vid denna riksdag, ingått med en ansökan till Kungl. Maj:t, att professor Lehmann, som var professor i Berlin, då han utan ansökan kallades till Lund och som genom förflyttningen fått sin lön minskad till inemot hälften och sina pensionsutsikter nedsatta från 8,000 Mark till 2,900 kronor, måtte få här i Sverige tillgodoräkna sig sina tjänstår vid Berlins universitet, och på så sätt dels uppflyttas i högre lönegrad, dels få rätt till professorspension med 5,600 kronor i stället för 2,900 kronor. Konsistoriet i Lund upptog också detta petitum, som även tillstyrktes av kanslersämbetet för rikets universitet. Statskontoret åter, dit ärendet remitterades av Kungl. Maj:t, avstyrkte ansökan, enär tillgodoräkandet i Sverige av utländska tjänstår syntes principiellt betänkligt. I november 1914, således förra året, fick fakulteten i vanlig ordning underrättelse, att Kungl. Maj:t funnit detta petitum till ingen åtgärd föranledda. I och med detta var frågan om professor Lehmanns tillgodoräkande av Berlintiden och hans därpå grundade omedelbara uppflyttning i högre lönegrad definitivt förfallen.

Kort efter detta erhöll emellertid fakulteten kännedom om, att Lehman fått anbud från ett annat av Europas främsta universitet, och hade anledning tro, att han på grund av pensionsutsikterna härstädes vore *tvexsam*. Då nu professor Lehmann är allmänt erkänd såsom en av Europas främsta forskare på sitt område och dessutom lika framstående som föreläsare och som undervisare, och det kunde väntas, även om han skulle avböja detta anbud, att han finge flera sådana vid inträffade ledigheter, så kom fakulteten på den tanken att, utan avseende på professor Lehmanns Berlintjänstgöring, endast på grund av hans sällsynta kapacitet och risken att mista honom, söka tillförsäkra honom visserligen icke omedelbar uppflyttning i högre lönegrad, men väl full professorspension, under förutsättning, att han kvarstannade i Sverige till pensionsåldern. Skulle emellertid fakulteten själv ha inkommit med en ny ansökan till Kungl. Maj:t härom, kunde ärendet författningsenligt icke ha framkommit förrän till riksdagen 1916, enär det måste passera det större konsistoriets petita-kommission, som arbetar från maj till

september. Fakultetens ledamöter, icke fakulteten själv, utan dess enskilda ledamöter ha därför, för att vinna ett år, anmodat professor Thyrén att väcka denna motion, vilken, såsom herrarna finna, nu blivit tillstyrkt av statskontoret, enär principiell betänklighet numera icke föreligger.

*Ang. pension åt
professorn J.
E. Lehmann.
(Forts.)*

Detta är anledningen till att framställningen framkommit motionsvägen.

Då jag till fullo delar fakultetens åsikt om Lehmanns exklusiva kapacitet, för vilken jag ock gjort mig till tolk inom utskottet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S o m m e l i u s: Her talman, mina herrar! Jag har redan blivit förekommen av tvenne talare i min önskan att yrka bifall till utskottets hemställan. Herr Vahlquist, som har reserverat sig i frågan, har tydligen grundat sin reservation uteslutande på formella skäl — han yttrade icke heller något, som ger anledning förmoda annat om han ock gjorde en svag antydning om att man skulle kunna få fram även andra skäl. I varje fall anser jag det vara en avsiktlig önskan å hans sida att säga, att han icke vill på något sätt motarbeta ett andligt förvärv för våra universitet, och det tror jag honom heller icke om.

De två föregående talarna ha emellertid till fullo utrett, huru ärendet ligger, och jag, som icke är alldeles obekant med förhållandena vid universitetet i Lund, skall också be att få tillägga några ord. Jag anhåller härvid att i huvudsak få inskränka mig till att framhålla, att professor Lehmanns namn vid vårt sydsvenska universitet är så respekterat och aktat, att det torde få anses, att man gjort ett synnerligen gott förvärv, då man lyckats erhålla honom till universitetslärare. Jag torde ej heller säga för mycket, om jag vågar påstå, att han måhända är en av de mest geniala personer vid våra universitet. Har det lyckats att förvärva denna kapacitet åt universitetet i Lund, så förefaller det som om man också borde fastställa sådana bestämmelser, att, när han fyller 65 år och lämnar universitetet, han icke bör undanhållas full pensionsrätt på sin ålders dagar. Såvida jag känner svenska riksdagen rätt, så har den aldrig underlåtit att, när det gäller att befordra våra andliga intressen, tillgodose vårt fosterland. Som herrarna veta, äro de ämnen, som företrädas av professor Lehmann, teologisk encyklopedi och teologiska prenotationer eller i allmänhet religionshistoria. Men det är icke blott på dessa områden, som professor Lehmann verkat med obestriddlig talang, utan han har som föredragshållare på skilda andliga områden skaffat sig ett känt och med rätta ärat namn.

Efter dessa korta erinringar skall jag, herr talman, be att få ansluta mig till utskottets hemställan.

Herr P e r s s o n i S t a l l e r b u l t: Herr talman! Jag skall ej inlåta mig på frågan om denna persons skicklighet och förtjänst, ty jag har ingen som helst anledning att betvivla, att det som är sagt

Ang. pension åt
 professorn J.
 E. Lehmann.
 (Forts.)

och skrivet om honom är sant, utan jag skall endast se frågan från principiell och saklig synpunkt. Jag undrar då, huruvida man icke bör i detta fall gå försiktigt tillväga och icke utan vidare bifalla förevarande framställning. Jag vet nog, att riksdagen i många fall meddelat innehavare av statstjänst tjänsteår vid beräkandet av ålderstillägg å innehavande tjänst, då de tjänstgjort på annat håll, där de icke haft rätt att tillgodoräkna sig tjänsteår. Men det är att märka, att det alltid varit ett reducerat antal år, som varit ifrågasatta, och sällan har någon framställning beviljats, som gått ut på rätt att beräkna alla år, fastän det endast varit fråga om ålderstillägg, utan man har gjort den begränsningen, att dylika tjänsteinnehavare kommit i åtnjutande av i allmänhet första ålderstillägget.

Men vad gäller saken här? Jo, det gäller rätt att räkna tjänsteår också till förmån för pensionen. Detta lär väl vara en ny fråga, och jag skulle tro, att riksdagen eller i varje fall denna kammare gjorde klokast i att ej bifalla denna framställning. Ty i annat fall äro portarna öppnade, och den civila pensionslagen komme icke att ha någon effekt för avkortad pension annat än ifråga om sådana pensionstagare, som stanna i landet och här fullgöra sina statstjänster. Dessa få så att säga lida för att de icke få tillgodogöra sig tjänsteår vid beräkandet av pension i annat än statstjänst. Då man sålunda här skulle lämna fulla tjänsteår för beräkande av pension för denne man — låt vara att det är en förtjänstfull person, det vill jag gärna instämma i — så bör man enligt min mening tänka på konsekvenserna och icke — allra minst på en enskild motionärs framställning — bifalla ett sådant yrkande.

Av utredningen framgår också, att regeringen varit mycket betänksam i frågor som denna. Statskontoret har förut rörande denna person avgivit ett yttrande, vari framställningen avstyrkts, men regeringen har av statskontoret begärt yttrande även ifråga om andra professorer, och särskilt en som här är namngiven, professor Stavenow, för vilken också ifrågasatts tjänsteår, och det icke blott för ålderstillägg utan även för pensionsrätt. Men regeringen har ännu icke kommit fram med proposition i ämnet, utan åtminstone f. n. funnit frågan vara av den beskaffenhet, att det är skäl att såvitt möjligt först utreda frågan på djupet. Och jag ber att få säga, att beträffande denne professor Stavenows ansökan hos Kungl. Maj:t att få räkna dessa tjänsteår i båda fallen, så ha efter de handlingar, motionären presterat, också den frågan angivits här i statskontorets yttrande, som också finnes här återgivet. Men man märker, att statskontoret beträffande Stavenow ställer sig ganska betänksamt, och man kan knappast ur dess utlåtande läsa fram annat, än att detsamma i denna del mera går ut på avslag än på bifall. Men det är beträffande denne Stavenow att märka, att han utövat sin tjänst vid ett svenskt universitet, nämligen Göteborgs högskola. Här åter är fråga om en person, som icke gagnat den svenska undervisningen utan den utländska undervisningen, varför det icke går att tillämpa samma synpunkter på den person, som i motionen avses, som på professor Stavenow. något som ju också framgår av handlingarna.

Beträffande professor Stavenows pensionsrätt har regeringen hänskjutit frågan till löneregleringskommittén för yttrande, alldenstund det är av stor betydelse, i händelse en sådan framställning skulle vinna bifall. Löneregleringskommitténs yttrande är redan offentlig handling, jag tror nämligen, att det under veckan blivit inlämnat till regeringen. Kommittén har varit alldeles enhällig, då den icke kunnat tillstyrka framställningen, utan att det blir en fullständig utredning om, hur vittgående följder ett sådant tillstyrkande i avseende å tjänsteårs beräkning skulle ha med sig. Huruvida en dylik utredning kommer till stånd, kan jag icke uttala mig om, men i alla händelser synes frågan vara av ganska stor räckvidd. Nu är det alldeles naturligt, att bifaller riksdagen och i synnerhet andra kammaren den nu förevarande framställningen, äro alla sådana utredningar obehöfliga. Det blir sålunda en lättnad på detta sätt, det vill jag medgiva, och man sparar något i utredningskostnader, men så får man icke se saken, utan man bör tänka på de konsekvenser ett beslut i ena eller andra riktningen skulle medföra.

Man må tala hur man vill om den person, som det nu är fråga om, så lära våra professorer, som utövat sin verksamhet inom landet, icke få sämre betyg än denne, och är det fråga om pension eller ålderstillägg eller vad som helst, lär det icke sparas på goda betyg.

Jag skulle kunna åberopa ett prejudikat i detta fall, men det kan hända, att kammaren icke vill följa detsamma. Det är emellertid icke äldre än sedan 1909. Då var en likartad framställning före, dock gällde det den gången en person, som utövat sin gagnande verksamhet inom landet. Framställningen gick ut på, att denne skulle få högsta pension, oaktat han icke hade det antal tjänsteår, som lagen föreskriver. Första kammaren biföll framställningen, men andra kammaren avtog densamma nästan enhälligt. Man medgav, att personen ifråga hade den ålder, då han var berättigad att avgå, men pensionen borde utgå efter samma lag, som gäller alla andra stats-tjänare, nämligen den civila pensionslagen, och kammaren beslöt därför bevilja en avkortad pension. Men frågan föll på så sätt, att andra kammarens mening segrade, och denne man satt kvar på sin tjänst, fast han numera är borta.

Herrarna se, att andra kammaren varit rädd för att i sådana fall som detta på en enskild motionärs framställning skapa prejudikat, som kunna ha vittgående följder. Det lär heller icke vara så bråttom med att få pensionsfrågan avgjord för den person, det här gäller, då han icke inträder i pensionsåldern förrän 1927, och sålunda har man god tid på sig för att utreda denna viktiga principfråga. Jag hoppas därför, att kammaren icke skall ha undergått så stor förändring sedan 1909, att den i detta fall frångår en sådan god princip, som andra kammaren 1909 fick fram som sin segrande mening, utan att denna princip bör kunna upprätthållas även 1915. Jag ber därför, herr talmän, att få yrka avslag på utskottets förevarande hemställan.

Herr vice talmannen, som under sistnämnda yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

*Ang. pension åt
professorn J.
E. Lehmann.
(Forts.)*

Ang. pension åt
 professorn J.
 E. Lehmann.
 (Forts.)

Herr H a l l e n d o r f f, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det är litet vanskligt att taga till orda gent emot den senaste ärade talaren, som på detta område har stor sakkunskap, och kanske är det speciellt vanskligt för mig, som kan sägas tillhöra det skrå, som det här är fråga om. Jag ber emellertid till en början få betona, att jag kan genom min ställning vid en helt och hållet privat högskola anses fritagen från alla paralleller härvidlag, sålunda från att hava intressen, som på något vis kunna sammanfalla med dem, som nu äro på tapeten.

Det förefaller mig, som om den föregående ärade talaren hade i någon mån betraktat frågan annorlunda än den egentligen bör ses. Såsom herr Thyren lagt motionen, är det väl icke fråga om att tillgodoräkna professor Lehmann någon direkt förmånligare tjänstårsberäkning, utan det gäller rätt och slätt huruvida han vid sin avgång skall få samma pension som övriga professorer här i landet. Den sidan av saken bör man kunna isolera från spörsmålet rörande tjänstårsberäkningen. Jag erkänner, att jag principiellt helt och hållet är med om den anmärkning, som den ärade reservanten gjort; jag tycker över huvud, att man i sådana fall bör ha en framställning från Kungl. Maj:t. Men då, såsom en talare förut framhävt, alldeles särskilda förhållanden föreligga, och då man har fullt klart för sig, att det endast gäller, huruvida rättigheten att uppbära pension till det eller det beloppet någon gång långt i framtiden skall ges detta år eller nästa år, då synes det mig, att här ingen tvekan egentligen behövde ifrågakomma. Detta särskilt, då, som jag ber få betona, det icke är så helt och hållet likgiltigt, om detta medgivande sker nu eller icke. Det är nämligen här fråga om ett ämne, som kan sägas vara i utpräglad grad internationellt, där man inom olika vetenskapliga anstalter formligen slits om de bästa krafterna, och vi ha sett återverkan därav i vårt land. Under sådana omständigheter är ett uppskov på den här punkten, vilket innebure ett osäkerhetstillstånd för vederbörande, ganska vanskligt, ty det kan medföra, att det sydsvenska universitetet blir sämre ställt än det borde bliva. Under sådana förhållanden skall jag utan tvekan rösta för bankoutskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl bankoutskottets hemställan i punkten 13:o av utskottets förevarande utlåtande nr 20 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. pension åt
professorn J.
E. Lehmann.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 121 ja mot 59 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Punkterna 14 och 15.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 9.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt avlidne förvaltaren vid Alnarps egendom Gottfrid Fredricsons och hans efterlevande hustrus minderåriga barn; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den marinöverintendenten och chefen för marinintendenturkåren tillkommande pensionsrätt m. m.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst.

*Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.*

I en till riksdagen den 19 nästlidna mars avlåten, till bankoutskottet remitterad proposition, nr 77, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvärens ärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att godkänna följande

Förslag till

kungörelse om ändrad lydelse av punkten 2 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst.

Härigenom förordnas, att punkten 2 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och un-

Ang. ändring i derbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst grunderna för skall hava följande ändrade lydelse:

pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.

(Forts.)

2.

En var av förenämnda ämbets- och tjänstemän, vilken vid avskedstagandet stått i statens tjänst i 30 år, eller, om han är underofficer vid värvat garnisonsregemente eller fortifikationen, i 25 år, samt i övrigt till arméns pensionskassa erlagt stadgad pensionsavgift och är till pension ur kassan berättigad, äger att efter erhållet avsked undfå fyllnadspension, beräknad enligt punkten 1 här ovan, om tillika följande levnadsår äro uppnådda, nämligen av:

a) generaler av alla grader, generalfältläkaren, generalintendenten, militärbefälhavaren å Gottland, inspektören för kavalleriet, kommandanten i Boden, krigsarkivarien samt vaktmästarna vid militära ämbetsverk och staber 65 år;

b) regements- och sekundchefer ävensom övriga chefer för särskilt för sig bestående militära kårer, överstarna vid generalstaben, fortifikationen och intendenturkåren, överfältläkaren, chefen för krigshögskolan, chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan, professorn vid generalstaben, överstelöjtnanter och majorer vid intendenturkåren, fältläkare, fältveterinären vid arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, fälttygmästaren, styresmännen för artilleriets fabriker, tygmästare, auditörer, sekreteraren vid fortifikationen, regementsläkare, chefläkaren vid garnisonssjukhuset i Stockholm, regementsveterinärer, tygingenjörer, fabriksingenjörer, tygförvaltare, fabriksförvaltare, kassörer och förrådsförvaltare vid fortifikationen, förvaltare vid intendenturkåren, fanjunkarna vid krigsskolan, väbeln vid artilleri- och ingenjörhögskolan, tygunderofficerare, öververkmästare, verkmästare, besiktningsrustmästare, tygverkmästare, departementsskrivare, tygskrivare, fabrikskrivare, tyghantverkare, fortmaskinister, gevärshantverkare och hantverkare vid trängen 60 år;

c) övriga i mom. b) ej upptagna regementsofficerare, chefen för artilleristaben, kaptenen vid intendenturkåren, bataljonsläkare, assistenten vid arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, sjukhusläkaren med bataljonsläkares lön vid garnisonssjukhuset i Stockholm, regementsstallmästare, bataljonsveterinärer 55 år;

d) officerare av kompaniofficers grad med undantag av kaptenen vid intendenturkåren, underofficerare med undantag av fanjunkarna vid krigsskolan, förvaltare vid intendenturkåren och tygunderofficerare, ävensom radiotelegrafister och musikpersonal 50 år.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte godkänna det av Kungl. Maj:t framlagda kungörelseförslaget.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Hallin*, vilken yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att pensionsåldern för inspektören för kavalleriet och kommandanten i Boden bestämdes till 60 år;

av herrar *Söderberg* i Hobborn och *Carlson* i Herrljunga, vilka instämt med herr Hallin; samt

av herrar *Roos* och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett pensionsåldern för kommandanten i Boden böra bestämmas till 60 år.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr *Söderberg* i Hobborn yttrade: Herr talman! Vid denna fråga har herr Hallin i första kammaren tillika med ett par medlemmar av denna kammare avgivit en reservation. Den gäller tre av de högre officerare, som finnas upptagna i mom. a) uti detta förslag till kungörelse om ändrad lydelse av punkten 2 i de av Kungl. Maj:t med riksdagen antagna grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst.

Såsom framgår av herr Hallins reservation, hava vi ansett, att pensionsåldersgränsen för militärbefälhavaren å Gottland, inspektören för kavalleriet och kommandanten i Boden bör sättas till 60 år och icke, såsom av Kungl. Maj:t föreslagits, till 65 år. Vi ha visserligen icke i reservationen kunnat upptaga yrkandet om nedsättning av åldersgränsen för militärbefälhavaren å Gottland, vilkens pensionsålder redan för ett par år sedan blivit bestämd till 65 år, och i avseende å vilken ingen motion var väckt.

Vad nu beträffar dessa högre officerare, så är det av två skäl som jag för min del har en från utskottet avvikande mening. Det ena skälet är det, att kommandanten i Boden och inspektören för kavalleriet skola stå kvar i armén såsom överstar med överstes lön jämte ett arvodestillägg av 1,000 kronor, och vid avgången uppbära de, om jag förstått handlingarna rätt, överstes pension. Men, som herrarna torde veta, hava dessa befattningar beklättas av personer med generals rang, och det kan väl icke vara ur vägen att framhålla den betänksamhet, som man måste hysa inför det faktum att nu fastställa pensionsåldersgränsen till 65 år för dessa personer med överstes pension. Jag tror för min del, att det icke kommer att dröja länge förrän dessa personer komma att kräva högre pension. Det är ju alldeles givet, att när personerna i fråga redan vid 60 års ålder kunna få samma pension som vid 65 år, så kunna de under vissa omständigheter anse det med sin fördel förenligt att avgå vid 60 år, och jag tror, som sagt, icke att det kommer att dröja länge, förrän det göres framställning om att de skola få ett pensionsbelopp, som vida överstiger pensionen som överste.

Det andra skälet för min avvikande mening hänför sig till en rent militär fråga, en försvarsfråga. Dessa personer skulle få stå kvar till en tidpunkt i sitt liv, då de vore så ålderstigna, att de föga kunde uträtta i reserven. Det är ju så, att så fort som en officer tar avsked ur aktiv tjänst, övergår han direkt till reserven och kan sålunda vid visst tillfälle i avsevärd grad utnyttjas. Vi ha ju från det stora världskriget, som nu rasar över Europa

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m.

(Forts.)

Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.

(Forts.)

talande exempel på, huru åtskilliga sådana äldre högre officerare varit till ofantligt stor nytta för sina respektive länder. Sålunda anser jag, att det skulle kunna vara till avgjord fördel för försvaret, om dessa personer komme att avgå vid samma ålder som överstarna, nämligen 60 år, ty då kunde deras tjänster i händelse av behov tagas i anspråk under åtskilliga år framåt och deras platser besättas med yngre personer, som vid unga år kunde förvärva sig den duglighet, skicklighet och erfarenhet, som dessa tjänster kräva.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets förslag med den ändring, som innefattas i den av herr Hallin m. fl. avgivna reservationen.

Herr talmannen, som nu återkommit, lämnade härpå ordet till

Herr Vahlquist, som anförde: Herr talman! Jag skall be att med ett par ord få yrka bifall till utskottets förslag. Den föregående talaren yrkade bifall till den Hallinska reservationen, som går ut på, att pensionsåldern för de ifrågavarande högre officerarna skulle sättas till 60 år i stället för såsom Kungl. Maj:t föreslagit till 65 år. Jag medger, att jag från början fann reservanternas förslag ganska rimligt, men ju mer jag kom in i frågan, dess mer fann jag, att det icke spelar någon roll, om man bestämmer den ena eller andra pensionsåldersgränsen, ty förhållandet blir ungefär det samma. De personer, det här gäller, nämligen kommandanten i Boden och kavalleriinspektören, hava nämligen möjlighet att, om de icke äro tjänstbara, vid 60 års ålder avgå med överstes pension.

Jag skall nu vända mig ett ögonblick mot den andra reservationen, som går ut på, att för kavalleriinspektören åldersgränsen skulle sättas till 65 år men för kommandanten i Boden till 60 år. Detta förefaller mig orimligt. Om det varit tvärtom, skulle jag sagt mindre därom, ty det synes mig, att en kavalleriinspektör behöver vara vid bättre vigör än en kommandant. En kommandants arbetsområde är ju begränsat, varför den tjänsten icke kräver så stora fysiska krafter som en kavalleriinspektörs tjänst kräver, en kavalleriinspektör som måste sitta till häst och företaga långa tröttande ritter, om han skall kunna fullgöra sitt uppdrag. Det hade då varit rimligare att begära att kavalleriinspektören fått en lägre pensionsålder än att begära det för kommandanten i Boden. Den reservationen anser jag alltså, att det inte finnes något skäl alls för kammaren att gå med på.

Det finnes ett viktigt skäl varför man icke bör sätta kavalleriinspektörens ålder lägre än till 65 år, d. v. s. göra det möjligt för honom att stå kvar till 65 års ålder, och det är att det, såsom vi hört från vederbörande, kan inträffa ganska stora svårigheter att få denna plats besatt, emedan det är så få kavallerichefer att välja på. Det kan sålunda ibland bli nödvändigt att denne inspektör får sitta kvar till högre ålder. Jag kan icke heller

förstå, varför icke denna inspektör skulle kunna få stå kvar till 65 års ålder likaväl som våra arméfördelningschefer, av vilka det, åtminstone enligt den erfarenhet jag har, fordras mycket stora prov på uthållighet. De få rida och strapatsera på fälttjänstövningar o. d., och strapatserna de få utsätta sig för äro ingalunda små. Ju mer jag kommit in i frågan, efter att hava hört sakkunniga yttra sig inom utskottet i densamma, desto mer har jag ansett skäl förefinnas för Kungl. Maj:ts framställning, och jag anser, att riksdagen utan risk kan bifalla densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade

Herr Å k e r m a n: Herr talman! I denna fråga kan jag icke följa Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan icke finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag innebär ett frångående av det beslut, som riksdagen förra året fattade.

Som bekant fattade riksdagen då det beslutet, att de s. k. respitären eller med andra ord rättigheten att få stå kvar 3 år utöver den stadgade pensionsåldern, skulle borttagas. Detta gjordes ju av flera skäl, men huvudskälet var, att man därigenom skulle försäkra sig om ett något yngre reservbefäl. Innebördens i föregående års beslut i härordningsfrågan var ju bland annat den, att vi skulle bättre än förut utnyttja den personliga värnkraften genom uppsättande av reservtrupper. Några redan i fred befintliga stora kadrer för dessa reservtrupper beslöto vi icke förra året. Någon ökning gjordes visserligen, men visst icke en sådan ökning, som är erforderlig för att av de äldre årsklasserna bilda truppförband med erforderligt befäl, utan man tänkte sig, att detta befäl skulle fås dels genom den s. k. reservstaten, dels genom att man sänkte pensionsåldern genom att borttaga respitären. Det, som Kungl. Maj:t nu föreslår och som utskottet gått med på, innebär i själva verket ingenting annat än, att militärbefälhavaren å Gottland, kavalleriinspektören samt kommandanten i Boden skulle få 5 respitär. De äro nämligen — enligt uppfattningen inom arméns pensionskassa och bland dem, som sysselsätta sig med dessa frågor — *berättigade* att avgå vid 60 år, men icke *skyldiga* att göra det förrän vid 65 år. Det är med någon formell omskrivning detsamma som de gamla respitären.

Nu kommer härtill, att dessa befattningsinnehavare, särskilt kommandanten i Boden och inspektören för kavalleriet, hava sådana uppgifter att fylla, att de behöva vara jämförelsevis unga. Det är ganska märkligt, att då frågan om kommandantens i Boden pensionsålder behandlades av 1913 års krigsbefäl, så uppträdde den nuvarande kommandanten och yttrade, att det visserligen ur individens synpunkt vore mycket angenämt och bra att själv få välja, om han skulle avgå vid 60 eller 65 års ålder,

Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.
(Forts.)

men ur statsintressets synpunkt drog han i tvivelsmål, huruvida det vore riktigt att en man, som är över 60 år gammal, skulle sitta som kommandant. Och den föregående kommandanten reserverade sig mot krigsbefällets beslut om 65 år såsom pensionsåldersgräns för kommandanten i Boden. Han ville hava 60 år. Frågan om kavalleriinspektörens pension var icke före av det naturliga skälet, att någon befattning, som kavalleriinspektör då icke fanns. Det borde emellertid ligga i sakens natur, att en kavalleriinspektör bör vara en jämförelsevis ung man. Förra året föreslog Kungl. Maj:t, att kavalleriinspektören skulle vara general, och därav följde, att han skulle vara pensionsberättigad först vid 65 års ålder. Från socialdemokratiskt håll föreslogs däremot, att han skulle vara överste och således pensionsberättigad redan vid 60 år. Att jag för min del icke gjorde några kraftigare invändningar emot den förändringen, att han skulle vara överste, berodde just därpå, att jag ansåg, att man därigenom gjorde den vinsten, att man fingo en jämförelsevis ung kraft på denna plats. Vi få nämligen icke glömma, att kavalleriinspektören icke endast är inspektör, utan att han även är kavalleriledare i vissa krigsfall. Han skall kunna föra större kavalleritruppförband, och det ställer andra krav på den personliga vigören, än som ställas på en arméfördelningschef eller en arméchef. Nu säger man, att det är så få kavalleriregimentschefer, så att det skulle bli mycket svårt att välja kavalleriinspektör, om han vore nödgad att avgå vid 60 års ålder. Jag vill då nämna, att förra året, då väl våra kavalleriregimentschefer voro äldre, än de på bra länge varit inom svenska armén, var medelåldern ej högre än 56 år. Och Kungl. Maj:t är enligt de förra året antagna pensionsgrunderna berättigad att, om det så finnes för statens väl behöfligt, bibehålla en kavalleriinspektör — liksom andra pensionsberättigade — i tre år utöver den bestämda pensionsåldern. Således tror jag, att nog kan man få en kavalleriinspektör, som stannar tillräckligt länge, för att det skall bli kontinuitet i inspektionen, även om man sätter pensionsåldern till 60 år. Och jag tror till och med, att just den omständigheten, att det är så pass få att välja på, gör, att man ej bör utsträcka pensionsåldern till 65 år, då man ju riskerar, att man kanske bland dessa få, som man har att välja emellan, får taga en, som man ej skulle vilja ha kvar alltför länge.

Vidare säges det, att, när dessa befattningsinnehavare äro pensionsberättigade vid 60 år, kan ju, om de icke befinnas lämpliga, Kungl. Maj:t anmoda dem att avgå. Ja, det kan Kungl. Maj:t göra, men om ej vederbörande ställer sig denna anmodan till efterrättelse, måste man tillämpa § 35 regeringsformen, och det veta vi, att det är något, som ej brukar komma till tillämpning i första taget. Dessutom är det väl mera praktiskt, att det blir Kungl. Maj:t, som bjuder kvar den, som Kungl. Maj:t vill ha kvar, än att det skall bli vederbörande befattningshavare själv, som bestämmer, om han vill sitta kvar eller icke sitta kvar.

Herr Vahlquist nämnde, att man ej funnit några olägenheter av, att arméfördelningschefer hade så pass hög pensionsålder som 65 år. Jag har redan förut antytt, att, vad särskilt kavalleriinspektören beträffar, är det en ganska avsevärd skillnad beträffande hans krigsbefattning. Han skall, som jag redan sagt, vara beredd att föra och leda större kavalleritruppförband. En arméfördelningschef för en arméfördelning, som ej är ett så rörligt truppförband som det stora kavalleritruppförbandet. Vad kommandanten i Boden beträffar, tycker jag, att man har det bästa vittnesbördet om, att man ej bör utsträcka pensionsåldern, då av den nuvarande och den föregående kommandanten, vilka personligen fått pröva på, vilka krav man ställer på kommandanten i Boden, den ene gått med på en höjning av pensionsåldern, om jag så får säga, av rent personliga skäl, därför att det blir angenämt för vederbörande befattningshavare, och den andre bestämt reserverat sig däremot.

Herr talman, med anledning av vad jag nu yttrat, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, att kommandanten i Boden och inspektören för kavalleriet nedflyttas från mom. a) till mom. b), vilket innebär, att de skulle bli pensionsskyldiga redan vid 60 års ålder.

Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet Mörcke: Herr talman, mina herrar! I den kungl. propositionen och i bankoutskottets hemställan har man utgått från, att dessa tre befattningshavare, inspektören för kavalleriet, kommandanter i Boden och militärbefälhavaren på Gottland, vilka alla ha överstes avlöning med ett arvode, att alla dessa skulle få samma pensionsålder. Militärbefälhavaren på Gottland är pensionsmässig vid 65 års ålder, kommandanten i Boden vid 60 men har av krigsbefällets flertal år 1913 föreslagits till 65 års pensionsålder, och slutligen har den nu enligt nya härordningen tillkomna kavalleriinspektören av statskontoret föreslagits att få 65 års pensionsålder, såvida ej särskilda militära skäl tala för en nedsättning, som statskontoret uttrycker sig.

Det var då att taga i övervägande, om några särskilda militära skäl talade för, att pensionsåldern skulle nedsättas, och jag kan ej neka till, att härför finnas synnerligen starka skäl, då kavalleriinspektören ju bör besitta en alldeles särskild vigör, som den föregående talaren påpekade. Men jag vill framhålla, vilka mina skäl varit, då jag kunnat tillstyrka, att i den kungl. propositionen man hållit sig till den högre pensionsåldern 65 år.

Det har varit, att i alla fall dessa befattningshavare vid 60 år äro pensionsmässiga, då de förut alltid haft överstebeställningar och sålunda i alla fall äro berättigade till pension vid 60 år. Denna sak är även vidrörd av föregående talare, då han sade, att det ytterst sällan lär komma i fråga, att Kungl. Maj:t tillämpar regeringsformens 35 § och avskedar dem. Det är dock denna möjlighet, som förefinnes att kunna göra detta, som

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.
(Forts.)

föranlett mig att tillstyrka, att pensionsåldern sattes så högt som till 65 år. Jag tror ej heller, att en person i den ställningen, om Kungl. Maj:t säger till honom, att han ej längre har tillräckliga krafter för sin befattning, och att det är bäst, att han avgår, jag tror då ej, att han sätter sig däremot, och gör han det, finnes det väl ingen tvekan om, att Kungl. Maj:t tillämpar § 35. Man har kanske tvekat att göra det i fråga om andra tjänsteinnehavare, t. ex. en överste, vilken, om han exempelvis vid 58 års ålder skulle avgå, ej kunde få mera än överstelöjtnants pension och sålunda en lägre pension. Men i detta fall får han icke någon lägre utan samma pension, och då tror jag ej, att tveksamhet kan råda om att avlägsna honom, om han ej passar på platsen.

Det är dessa skäl, som gjort, att jag ansett, att man kunde gå på de linjer, som flertalet av 1913 års krigsbefäl ävensom statskontoret föreslagit, då jag föreslog den högre pensionsåldern 65 år. Jag vill emellertid ingalunda förneka, att den lägre pensionsåldern, 60 år, innebär militära fördelar. Men jag har endast ansett, att militära krav ej absolut *fordra* detta, att man bestämmer en lägre ålder. Detta har varit min ställning till frågan.

Herr Thorsson: Herr talman! Då jag förra riksdagen i sammanhang med den nya härordningen väckte en motion, vari bl. a. yrkades att kavalleriinspektören skulle ha överstes och ej generals grad, var det redan då min uppfattning, att kavalleriinspektören skulle vara jämnställd med en överste även *ifråga* om skyldigheten att avgå från sin tjänst, och jag kan säga, att det var detta, som var mest avgörande för mig, då jag ville hålla denne tjänsteman kvar såsom överste i stället för att överföra den till generalsgraden. Jag måste för min del säga, att, skall det vara någon mening med, att vi för detta rörliga vapen skola ha en speciell målsman, så skall icke den högsta befattningen inom detta vapen vara en befattning, till vilken man befordrar personer av alla andra anledningar än sådana, som dikteras av tjänsten, och det är därför, som jag ur vapnets synpunkt måste ställa mig på den ståndpunkten, att kavalleriinspektören skall avgå vid 60 års ålder, om det ej finnes vissa skäl, som tala för, att Kungl. Maj:t anmodar honom att stanna kvar. Den utväg, som chefen för lantförvarsdepartementet har anfört, att Kungl. Maj:t enligt de nya pensionsbestämmelserna har möjlighet att säga till en chef i högre ställning, att han icke längre sitter inne med tillräckliga kvalifikationer för att till vapnets fördel kunna fylla de uppgifter, som tillhöra befattningen, och att han därför måste tänka på att avgå, den utvägen, tror jag, kommer att stå på papperet, men kommer icke i verkligheten att bli genomförd, därför att man här kommer att taga hänsyn till alla möjliga personliga förhållanden och ej kommer att så strängt följa det, som är oundgängligen nöd-

vändigt för vapnet. Jag måste därför redan ur den synpunkten principiellt ställa mig på den ståndpunkten, att kavalleriinspektören skall vara skyldig att avgå vid 60 års ålder eller vid den tidpunkt, då det nya pensionsreglementet bestämmer, att han ovillkorligen skall avgå, vilket kommer att bli ett par år efter 60 års ålder.

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m.

(Forts.)

Bankoutskottet har låtit förleda sig av Kungl. Maj:t, och tillstyrker den nu föreliggande propositionen, vari tages fullständigt avsteg från den tanke, som var grundläggande för fjolårets riksdagsbeslut i hithörande ämne. De ändringar, som då inskrevos i pensionslagen i förening med inrättandet av en reservstat, vad voro de annat än åtgärder i syfte att skapa ett fullt krigsdugligt befäl på stat å ena sidan och å andra sidan att underlätta möjligheten att få befäl för våra reservformationer? Nu vet ju varenda människa, som har sett i våra militära handlingar, att den dag när armén skall träda i funktion, komma vi att få ett orimligt stort behov av befäl just i dessa befattningar som det här berör. Vad är det då egentligen för mening i och vad har man vunnit med att säga, att man skall på stat binda vissa befattningshavare till 65 års ålder och sätta Kungl. Maj:t i det mycket obehagliga predikamentet att vara tvungen att för tjänstens behöriga skötsel avlyfta folk från befattningar, som de enligt reglementen och förordningar så att säga göra anspråk på att fortfarande få bekläda? Jag måste därför, beträffande kavalleriinspektören och chefen för Bodens trupper, yrka att de skola avgå vid 60 års ålder. Båda befattningarna kräva kropps- och själskrafter i så oförminskad grad, att om det skall vara någon mening med utnyttjandet av de bästa krafterna på de mest krävande platserna, så får man icke i en fråga som denna endast anlägga sparsamhetssynpunkten, utan då får man se något vidare på saken.

Herr talman jag hemställer om bifall till det av herr Söderberg i Hobborn framställda yrkandet.

Herr Söderberg i Stockholm: Det bekymmer som herr Thorsson nu talade om, antager jag, att Kungl. Maj:t tillräckligt övertvägt, innan Kungl. Maj:t framlade propositionen, och att Kungl. Maj:t således är medveten om att det bekymret icke är så stort. Jag tycker verkligen, att i detta fall behöver man väl icke vara mer konungsk än Konungen själv, och ha både krigsbefälet och Kungl. Maj:t ansett, att pensionsåldern kan sättas till 65 år, då måste jag säga, att jag skulle visserligen kunna tro något mera på herr överstens utsago här än på herr Thorssons såsom civilkommisarie, men att jag väl ändå måste mest hålla mig till vad herr krigsministern säger. Han bör väl bäst veta, vad befälspersonerna kunna uträtta vid 65 års ålder. Förresten är ju svenska folket ett rätt kraftigt folk, och kunna de stora utländska härförarna, som väl äro gamla män allesammans, utveckla den energi de göra i dessa dagar vid den höga ålder de

Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av armens
befäl och
underbefäl
m. m.
(Forts.)

ha, då bör väl denne svenske kavalleriinspektör och denne svenske kommandant i Boden kunna göra så stora prestationer som deras tjänst kräver. Och Kungl. Maj:t har ju möjligheten att, om de icke fylla måttet, avlägsna dem.

Vi få väl icke alldeles förbise den rent ekonomiska sidan av frågan. Om det icke är alldeles nödvändigt att skapa nya pensionsposter, varför då göra det? Pensionen härvidlag är 4,800 kronor, om jag räknat rätt. Det gör för dessa två befattningshavare 9,600 kronor per år. Pensionera vi dem 5 år tidigare, så gör det för dessa 5 år 48,000 kronor. Om vi icke äro alldeles tvungna att utgiva dessa 48,000 kronor i pensioner, varför skola vi då åtaga oss själva att göra det? Detta är huvudskälet för mig att gå på utskottets förslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Hellberg* i Lycksele instämde häruti.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Det var synnerligen intressant, herr talman, att få från den föregående ärade talaren bevittna det stora förtroende som han hyste såväl till Kungl. Maj:t och enkannerligen till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet som också till de militära myndigheter, som yttrat sig över det förevarande förslaget. Men det må likväl vara mig förbehållet att bedöma saken efter min synpunkt och efter min egen uppfattning.

Förhållandet är ju det, att för närvarande ha vi för alla överstar fastställt en åldersgräns, då de äro skyldiga att avgå, och den gränsen skärpte vi förlidet års sommarriksdag i det att de s. k. respitåren då bortogos. Såväl kavalleriinspektören som kommandanten i Boden äro överstar. De ha tjänsteställning enligt lönestaten som sådana, även om Kungl. Maj:t giver dem titeln av generalmajor; det är en särskild sak som icke inverkar på detta spörsmål alls. Då frågar jag endast: är då tjänsten mindre krävande för en kavalleriinspektör än exempelvis för en infanteriöverste eller för en chef för en av våra trängkårer? Jag måste ur saklighetens synpunkt, såvitt jag förmår bedöma det, svara ett bestämt nej. Den är icke mindre krävande, utan skall jag bedöma det ur synpunkten av ungdomlig vigör, då är tjänsten för en kavalleriinspektör väsentligt mera krävande. Och ur den synpunkten kan det sålunda icke föreligga något som helst skäl, varför man skall höja pensionsåldern för kavalleriinspektören.

Går jag då att ur samma synpunkt bedöma de äligganden och de uppgifter som tillkomma kommandanten i Boden, en fästning belägen på en så nordlig breddgrad som den är, så är det ju alldeles klart, att de ställa på innehavaren särdeles stora krav, om han skall på ett tillfyllestgörande sätt kunna sköta denna sin befattning. Om jag ur den synpunkten bedömer hans tjänsteäligganden och de krav som ställas på honom, så kan

jag icke komma till någon annan slutsats, än att kraven på ungdomlig kraft och spänstighet icke äro mindre utan större än dem, som ställas på vilken som helst av våra infanteriöverstar i allmänhet. Det är från den synpunkten som jag bedömer föreliggande spörsmål, och jag kan icke komma till någon annan slutsats än den, som här förut är anförd av de ärade talare som yrkat bifall till det yrkande, som här först framställdes av herr Söderberg i Hobborn.

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m.

(Forts.)

Emellertid kommer härtill en annan sak, och det är, att jag är för min del icke alldeles säker på att icke det här så småningom kan vara inledning till att höja kavalleriinspektörens tjänsteställning till något annat än vad han nu innehar, d. v. s. från överste till general. Och detsamma med kommandanten i Boden. Ty enligt min mening kommer det i längden att bli att för en person som fått generals grad och pensionsålder och sålunda i viss mån en generals ställning, framföras krav också på generals lön. Och då är jag icke säker på hur det kommer att gå med de besparingssynpunkter, som herr Söderberg i Stockholm gjort sig till målsman för.

Jag ber därför att ur dessa synpunkter, herr talman, få hemställa om kammarens bifall till det yrkande som först framställdes av herr Söderberg i Hobborn.

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Jag skall be att bara med ett par ord få angiva skälet varför jag biträtt denna reservation. Åtskilliga talare ha framfört motiven, varför de anse dessa befattningar vara av så krävande beskaffenhet, att man icke lämpligen kan ha dem besatta med så gamla personer som upp till 65 år. Nu är visserligen förhållandet det, som också från statsrådsbanken påpekats, att det är möjligt för Kungl. Maj:t att anhålla, att en befattningshavare går, om han icke är för befattningen lämplig, men jag håller före i likhet med herr Thorsson, att det nog kommer att bli en bestämmelse på papperet, som svårligen kan tillämpas. Och det är därför, att det är betydligt lättare för Kungl. Maj:t att bibehålla en person i tjänst något år framåt, även om han är berättigad att avgå, än att entlediga en person från en befattning, då han har rätt att kvarstå i densamma. Det är det skälet som varit bestämmande för mig, då jag gått med på reservationen.

Herr Christiernson: Herr talman! Det var med intresse jag hörde chefen för landförsvarsdepartementet utveckla skälet varför man kunde fastställa pensionsåldern för befälhavaren i Boden till 65 år. Det skälet var ju, att man har en paragraf i grundlagen, med vilken man kan korrigera ett missförhållande. Jag skall då vända mig till herr statsrådet och fråga, om herr statsrådet ur sin egen erfarenhet som medlem i Kungl. Maj:ts regering har fått den uppfattningen, att den där paragrafen kommer till användning. Jag tror, att man utan över-

Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.
(Forts.)

drift kan säga, att i det fallet har herr statsrådets verksamhet utmärkt sig genom ett sorgfälligt undvikande av att praktiskt tillämpa den paragrafen. Och då det skett under en tid som denna, så undrar jag, om kommande innehavare av detta statsrådsämbete komma att anse, att man kan använda denna paragraf. Jag är för min del övertygad om att den icke kommer att användas annat än i något sådant undantagsfall där odugligheten är så stor, att t. o. m. Kungl. Maj:t icke kan göra sig blind inför den.

Vidare synes det mig högst underligt att i detta fall tala för den högre pensionsåldern. Hur kommer det att ställa sig i praktiken? Jo, militärbefälhavaren i Boden är likställd med överste. Han kommer alltså i regel att befordras till arméfördelningschef. Det blir den vanliga gången, att Boden blir en anhaltsstation för en blivande general. Då kommer det att i verkligheten bli så, att den man som blivit utnämnd till chef för Bodens trupper men som icke anses kompetent att bli verklig general får stanna kvar där till 65 års ålder, i stället för att, om pensionsåldern satts till 60 år, han då fått gå utan vidare. Det blir alltså en premiering av — icke inkompetensen — men den mindre skickligheten. Jag vädjar till herr statsrådet, om han kan finna en sådan anordning i pensionsreglementet av militärt värde. Jag finner den icke av något värde alls, därför att den premierar, där icke premier alls borde ifrågakomma. Och jag tror som sagt icke, att Kungl. Maj:t kommer att förfara så strängt i ett sådant fall som man skulle önska, ty Kungl. Maj:t skulle ju genom att tillämpa nämnda grundlagsparagraf så att säga tillkännagiva, att Kungl. Maj:t vid ett tidigare tillfälle misstagit sig vid bedömandet av en persons skicklighet, och det vill man naturligtvis icke gärna. Kårandan bland generalerna är naturligtvis också något som man får taga med i räkningen.

Då jag som sagt icke kan finna, att det är någon anledning att giva innehavaren av en befattning, som han är mindre lämplig att sköta, 5 år utöver vad andra överstar ha, så kan jag icke annat än gå med på yrkandet att pensionsåldern sättes till 60 år, även om det blir litet dyrare.

Sedan behöver man ju icke spilla många ord på att kavalleriinspektören icke bör vara en alltför gammal man. Då är det ju synd att kalla honom för kavalleriinspektör, såvida man icke vill tala om avsuttet kavalleri, och det är väl ändå icke meningen. Har nu riksdagen efter många om och men gått med på att kavalleriet skall ha sin speciella tillsyningsman, så tror jag icke det är lämpligt att taga tillbaka detta medgivande genom att se till att innehavaren av ämbetet blir så gammal som möjligt. Ty vi få väl komma överens om att en kavallerists rörlighet är för honom en huvudsaklig egenskap. Denna rörlighet skall icke endast vara beroende på hästens förmåga att förflytta sig utan även på ryttarens förmåga att uthärda stra-

påtses. Herr E. A. Nilson i Örebro talade nyss om ungdomlighet. Det är min övertygelse att, till och med en så pass ung man som en 60-åring har förlorat en del av sin ungdomliga rörlighet. Och jag tror vi kunna vara överens om att komma vi upp i 65-årsåldern, så har denna ungdomliga rörlighet fullständigt försvunnit. Att det sedan finnes ett och annat genialiskt undantag, t. ex. Hindenburg, bekräftar bara regeln, att man skall akta sig för att låta gammalt folk alltför länge behålla och inneha en befattning. Herr talman, jag instämmer i yrkandet om ändring av Kungl. Maj:ts och utskottets förslag samt bifall till reservationen.

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m.
(Forts.)

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag vill säga till den siste ärade talaren, att man bör jämföra förhållandena inom vårt land. Om man jämför kavalleriinspektören med våra arméfördelningschefer, så tror jag icke att någon skall vilja påstå att icke arméfördelningschefernas uppgifter, i vad de beröra deras fysiska uthållighet, äro lika krävande som de, som ställas på de båda, som det här är fråga om, kommandanten i Boden och kavalleriinspektören. När arméfördelningscheferna med deras åligganden skola få stanna kvar till 65 års ålder, finner jag det riktigt att även de nu omdebatterade ha möjlighet att stanna kvar. Jag anser icke, att det finns någon orimlighet i denna fordran.

Vad beträffar den omtalade grundlagsparagrafen, så är det min fullkomliga övertygelse, att den paragrafen icke kommer att behöva användas, ty Kungl. Maj:ts ord till en förtroendeman tages nog så allvarligt, att den förtroendemannen gör sin plikt att avgå, utan att Kungl. Maj:t behöver taga grundlagen till hjälp för hans avlägsnande.

Herr Thorsson: Herr talman! Gent emot den siste ärade talarens anförande, varur framgick, att då arméfördelningscheferna som i vissa fall ha lika krävande arbete, som de nu nämnda herrarna, få sitta kvar till 65 år, så borde också dessa få sitta kvar lika länge, skulle jag vilja säga, att då kan man på samma grunder behålla alla överstarna kvar till 65 år. Varför skall man då draga upp bestämda gränser mellan överstar och generaler. Generalen är ju en befordrad överste, som måste äga kvalifikationerna för att bli general. Han får inte generalsegenskaperna sedan han blivit general, det är klart.

Men är det på det sättet att man verkligen vill skaffa det mesta möjliga antal befäl i det avgörande ögonblicket, då måste en armé, som inte har råd att hålla på stat det nödiga antalet generaler söka ordna det så, att den dels i reservstaterna och dels i pensionsstaterna har ett tillskott av befäl till de mera krävande platserna, vilka ha skyldighet att träda i tjänst så snart det inträder sådana förhållanden, att staten måste inkalla dem. Enligt mitt sätt att se är detta en lämplig utväg att öka befälstillgången i de högsta graderna. Och när man i bankoutskottet har räknat ut att man skulle kunna spara

Ang. ändring i
grunderna för
pensionering
av arméns
befäl och
underbefäl
m. m.

(Forts.)

14,000 kronor genom att låta dessa *gubbar* sitta kvar till 65 år, då vill jag säga, att vi kunna spara många tusental kronor genom att låta alla överstarna sitta kvar, tills de uppnått denna åldersgräns. Det är ett ganska enkelt räkneexperiment. Men jag vågar fråga: har staten något gagn av att man tillämpar ett sådant räkneexperiment.

Nu vill jag för min del icke förneka att på arméfördelningschefen vilar ett synnerligen tungt och viktigt arbete, men jag vill ifrågasätta om man kräver så stor fysisk ansträngning av en arméfördelningschef som skall sitta i sitt kvarter eller på sin expedition och så att säga leda det hela. Han har till sitt förfogande sin stabschef, vilken egentligen uppgör alla förslag. Arméfördelningschefen granskar dessa och utmönstrar vad eventuellt hans stabschef kommit fram med som arméfördelningschefen icke kan godkänna. Det är ett helt annat sakförhållande om vi tänka på chefen för kavallerivapnet. Han skall visserligen vara kavallerifördelningschefens ledare. Men ledningen av detta specialvapen kräver framförallt rörlighet hos ledaren. Ifråga om det rent strategiska kommer han nog i många fall att i ett eller annat avseende operera under arméfördelningschefens ledning. Beträffande arméfördelningschefen har blivit bestämt, att han skall vara kvar till 65 år. Jag tror man har grundat denna bestämmelse på den uppfattningen, att om man av samtliga arméns befäl utkristalliserar ett litet antal män, som ifråga om fysisk och andlig styrka, höjer sig över sin omgivning, skall armén vara betjänt att man behåller dem kvar tills de uppnått 65 år. Men i övrigt har saken ordnats så, att de andra avgå i olika åldrar allt efter som de icke kunna tjäna armén i de befattningar de innehava. Jag måste bestämt vidhålla, att den som biträder förslaget om att sätta 65 år som pensionsålder för kavalleriinspektören och för Bodens befälhavare, den har icke bidragit till att i det avgörande ögonblicket få den bästa mannen på den bästa platsen.

Herr Vahlquist: Jag vill gentemot den siste ärade talaren säga, att jag framhöll från början att ett viktigt skäl för att kavalleriinspektören skulle bibehållas till 65 år, var, att det kunde inträffa att det vore svårt att bland de befintliga cheferna finna en lämplig inspektör. Därför kunde det vara behöfligt att han kvarstode i tjänst längre än till 60 år. Och jag har den uppfattningen att en man vid den åldern har en sådan vigör, att det icke torde lägga några hinder i vägen för att Kungl. Maj:t bibehåller honom på den platsen. I övrigt vill jag säga att det är inte våra arméfördelningschefers uppgift att sitta på en expedition eller ett »kontor» som herr Thorsson sade, utan de få nog vara med ute i övningarna; och vid fälttjänstövningar få de nog rida och strapatsera betydligt. Jag har under en lång tjänstgöring sett, hur detta gått för sig för personer, som till och med äro över 65 år.

Herr Christierson: Herr talman! Till det sista herr Vahlquist yttrade, vill jag säga, att inte kan man inrätta pensions-

reglementet med hänsyn till särskilda personer, utan det är väl allmänna principer som måste ligga till grund för detsamma. Och när herr Vahlquist säger, att om man icke har så hög pensionsålder, så kan möjligtvis en och annan lämplig innehavare icke få bibehållas, så vill jag å andra sidan framhålla, att genom att sätta pensionsåldern så högt, hindrar man en hel del yngre dugligt folk att komma fram därför att det sitter en äldre och uppehåller platsen. Det skälet kan väga lika mycket som herr Vahlquists.

Jag vill uttrycka min förvåning över att en i militära förhållanden så kunnig man som herr regementsläkaren Vahlquist kan påstå, att en arméfördelningschefs förnämsta uppgift vore att vara ute och rida och fara omkring på det viset. Om jag icke misstager mig, så håller man mycket styvt på att han och hans kvarter inte få flyttas annat än under särskilda omständigheter. Det är mycket olyckligt att låta honom och hans stab fara omkring. Om man studerar kartorna från fälttjänstövningarna och jämför vad chefen för kavallerifördelningen och dessa arméfördelningschefer göra, så finner man att chefen för kavallerifördelningen far omkring som ett torrt skinn. Då fyller han tjänstens krav, under det att den andre generalen fyller tjänstens krav genom att inte flytta för ofta.

Herr Vahlquist slog ned på ett kanske mindre lämpligt uttryck i herr Thorssons anförande; men det är riktigt att det finnes en skillnad mellan kavallerigeneralen och fördelningsgeneralen, i det den ene, som sagt var, avancerar medan den andre i allmänhet har en stationär plats. Även under ett fältslag sitter han på en byrå, även om det inte är det tjänsterum som han har på den plats, där han under fredsförhållanden är stationerad. Jag förmodar doktor Vahlquist mycket sorgfälligt läst Sven Hedins bok. Han skildrar kriget, visserligen under stationära förhållanden, och man finner där, att det icke är sant, att befälhavande generaler flytta omkring så mycket. Jag vill fråga doktor Vahlquist om han t. ex. erinrar sig 1912 års fälttjänstövningar i Västergötland och om icke då den general som herr Vahlquist stod under, om icke han och hans kvarter utmärkte sig genom att icke förflytta sig så mycket, under det att återigen kavallericheferna flyttade mycket ofta. Jag har vidare vid andra tillfällen haft anledning jämföra en kavallerichefs ställning med en arméfördelningschefs och det som har slagit mig med förvåning är just hur ofantligt stora fysiska krav som ställas på kavalleribefälhavaren. Om en kavallerigeneral kan man säga, att han nästan måste vara lika rörlig som en vanlig ryttare i någon av hans skvadroner, medan återigen en armégeneral inte behöver ha samma rörlighet som en gemen man i något av hans regementen.

Herr Vahlquist: På grund av herr Christiernsons direkta fråga till mig vill jag då vara artig och svara på densamma. Jag deltog i övningarna där nere och har ett rätt gott minne av dem, men jag får säga herr Christiernson att fastän arméfördelningskvarteret stod kvar på sin plats kan jag försäkra att

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl m. m. (Forts.)

arméfördelningschefen mycket flitigt gjorde ganska långa utflykter för att inspektera trupperna och övningarna; han skickade icke bara ut sin adjutant. I övrigt vill jag säga, att det är inte meningen att kavalleriinspektören skall vara med kavalleriet och rusa fram i dess attacker. Han är inspektör och det är väl huvudsakligen fredsövningarna han skall inspektera. Vad beträffar kommandanten i Boden är det nog ej heller meningen, att han skall göra några vidlyftigare utflykter.

Herr Christiernson: Ja, herr talman, jag skall också vara artig och säga det till herr Vahlquist att om man läser aktstyckena i denna sak särskilt från år 1914 och även tidigare, så finner man, att det framhålles, att kavalleriinspektören i krigstid skall vara chef för kavallerifördelningen och att alltså hänsyn måste tagas till detta. Att han under fred inte kan göra några attacker mot någon fiende är ganska tydligt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det yrkande, som under överläggningen framställdes av herr Söderberg i Hobborn; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen om bankoutskottets förevarande utlåtande nr 23 framställdes av herr Söderberg i Hobborn, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Omröstningen utföll med 126 ja mot 46 nej; och hade kammaren alltså bifallit det av herr Söderberg i Hobborn under överläggningen framställda yrkandet.

§ 11.

Herr statsrådet *Mörcke* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 163, angående ersättning till vissa diplomatiska och konsulara tjänstemän i utlandet för kursförlust i anledning av kriget; nr 159, angående understöd åt änkor och barn efter vissa till följd av explosioner vid Stockholms tygstations laboratorium samt Åkers krutbruk omkomna personer;

nr 165, med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1915 undergå landstörmsbefälsutbildning;

nr 156, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 21 september 1906 om automobiltrafik;

nr 158, angående fyllnadspension till länsmannen N. M. H. Sunding;

nr 160, angående pension till en förman och vissa arbetare vid statens järnvägar; och

nr 161, angående anslag till resekostnader för meddelösa arbetsökande.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 12.

Vidare föredrogos vart för sig:

Bankoutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om beredande av ersättning åt postsparbanken för förlust i anledning av eventuell höjning av bankens inlåningsränta; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herr Johanssons i Sollefteå m. fl. motion, nr 167, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett statens ingripande mot missförhållanden i avseende å innehållet i vissa avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om anordnande av andra kammarens justeringsrum till rum för förtroenderåden inom två av kammarens partier.

Ang. anordnande av rum för två förtroenderåd.

I en inom andra kammaren avgiven motion, nr 38, hade herr *Lindman m. fl.* hemställt, att andra kammaren måtte besluta, att kammarens justeringsrum måtte få tagas i anspråk samt för ändamålet tudelas och inredas eller annan anordning träffas för beredande av rum för förtroenderåden inom två av kammarens partier.

Utskottet hemställde, att andra kammaren med anledning av förevarande motion måtte besluta, att till rum åt förtroenderåden inom två av andra kammarens partier måtte upplåtas och för ändamålet inredas dels det rum, vari poststationen i riksdagshuset nu vore inrymd, och dels längst åt norr i den förut till matsal använda lokalen i riksdagshusets bottenvåning ett utrymme motsvarande en sjättedel av denna lokal.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Liljedahl* och *Löwegren*, vilka ansett, att utskottet bort

Ang. anord-
nande av rum
för två för-
troenderåd.
(Forts.)

hemställa, att andra kammaren i anledning av ovanberörda motion måtte besluta, att kammarens justeringsrum måtte delas i ett större och ett mindre rum, av vilka det större skulle bibehållas för det ändamål, vartill nuvarande justeringsrummet vore bestämt, under det att det mindre rummet, jämte den lokal där poststationen nu vore inrymd, skulle upplåtas och inredas till rum åt förtroenderåden inom två av andra kammarens partier; samt

av herr *Sundström*, som instämt med herrar *Liljedahl* och *Löwengren*, men ansett, att det borde ha bestämt angivits, huru stor del av det nuvarande justeringsrummet som skulle upplåtas till förtroenderådsrum.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade

Herr *Lindman*: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har denna motion undertecknats av herrar *Staaff*, *Branting* och mig, och anledningen till denna vår framställning har varit den, att vi mycket starkt känt behovet av att något rum finnes för förtroenderådet inom vart och ett av de tre partierna. Redan för rätt länge sedan, när riksgäldsfullmäktige tillsatte en kommitté för att ordna lokalförhållandena i riksdagshuset, framkom ett liknande förslag, och herrarna erinra sig, att de tre partierna då tilldelades var sitt rum! På grund av en framställning i en motion togs så två av dessa rum bort och återfördes till det ändamål, som de tjänat förut, nämligen att vara klubbrum, och då återstod endast ett. Detta förtroenderådsrum ligger här i stora vestibulen och innehaves av lantmanna- och borgarpartiets förtroenderåd, som från början fick det upplåtet åt sig. Det är emellertid nu mycket att beklaga, att de båda andra partierna fått sakna sådana rum, vilka, som jag nyss nämnde, äro mycket av behovet påkallade.

Nu går utskottet i sitt förslag in på, att det är behöfligt, att man har sådana förtroenderådsrum, men det sätt, varpå utskottet löst frågan, synes mig icke fullt tilltalande ur förtroenderådets synpunkt sett. Motionärerna hade begärt, att utom det rum, som innehaves av lantmanna- och borgarpartiet i vestibulen, skulle justeringsrummet avdelas i tvenne förtroenderådsrum. Utskottet åter säger: tag rummet i stora vestibulen, tag postkontoret på samma plats och förlägg det tredje rummet i en avbalkning av förutvarande matsalen i dess norra ände.

Det finns däremot ett par reservanter, ordföranden, herr *Liljedahl* och ett par andra, som säga, att man kan taga de båda rummen i vestibulen och en bit av justeringsrummet. Granskar man de olika skälen för detta, så finner man, att utskottet är öfverens om, att ett justeringsrum är behöfligt, och jag vill då icke bestrida detta. Vi hade trots, att man kunde ordna justeringen i skrivrummen, genom att protokollen lades på hyllor och justeringen skedde vid skrivborden. Men vi skola icke vid-

hålla den saken utan gå med på, att det kan vara önskvärt att hava ett justeringsrum. Vad vi emellertid svårligen kunna vara med om, är, att ett förtroenderådsrum lägges i en annan våning nere i den gamla matsalen. Skälen härtill äro, att det är mycket önskvärt för förtroenderåden att hava ett rum, låt vara ett litet rum, i samma våning som plenisalen. Det är nämligen enligt vår erfarenhet icke alldeles riktigt, som utskottet säger, att detta rum företrädesvis gagnar det syftet att vara ett expedition- och skrivrum, utan det är just detta behov för förtroenderåden att kunna samlas under korta stunder, som gör det så önskvärt, att man har tillfälle till detta i omedelbar närhet av plenisalen. Så skulle förhållandet bli, om man följer reservanternas. Då finge man två rum i stora vestibulen, vidare, efter vad jag antar, ungefär en tredjedel av justeringsrummet, och så finge de två andra tredjedelarna av detta rum vara kvar som justeringsrum. Detta är mer än nog, det är min bestämda uppfattning. Om herrarna tänka på, hur pass litet det rummet är upptaget, så torde ni finna, att det är tillräckligt, att saken ordnas på det sättet.

Ang. anordnande av rum för två förtroenderåd.
(Forts.)

Utskottet säger, att rummet behövs för några av notarierna. Det ändamålet tjänar det för närvarande, men detta ändamål kommer även det minskade justeringsrummet att tjäna. Om så skulle vara, att det behövs ökat utrymme för notarierna, då går det att åstadkomma på annat sätt. Det är icke nödvändigt att bereda utrymme för dem i själva justeringsrummet.

Det skäl, som utskottet anför, att det skulle skada rummets dimensioner om man delade av det i två rum, kan nu visserligen vara riktigt, men jag håller före, att det är ett mycket oväsentligt skäl, ty det torde väl icke betyda så mycket, om ett rum, där den stora allmänheten icke har tillträde, icke har de rätta proportionerna i höjd, längd och bredd. Jag tycker, att detta är ett mycket underordnat skäl.

Nu skulle möjligen mot detta förslag kunna invändas, att postkontoret ligger på den sidan av vestibulen, som, om jag så får säga, tillhör första kammarens intrassesfär, och man skulle kunna tänka sig, att från det hållet gjordes motstånd mot detta och att man förmenade, att rummet borde tillhöra något förtroenderåd i första kammaren. Det är emellertid så, att första kammarens förtroenderåd redan hava tvenne rum. Det nationella partiet har ett rum här uppe och det liberala partiet ett rum en trappa längre ned. Detta är visserligen obekvämt, men jag har tänkt mig lösningen så, att om det liberala partiet i andra kammaren får postkontorets lokal, så skulle detta rum vid hastigt påkommande behov kunna begagnas även av det liberala partiet i första kammaren. Detta borde ju icke kunna möta några avsevärda hinder, och om man tänker sig frågans lösning på det sättet, så borde icke någon berättigad anmärkning kunna göras från första kammarens sida.

Mina herrar! Vi, de tre ordförandena i andra kammarens

Ang. anord-
nande av rum
för två för-
troenderåd.
(Forts.)

trenne partier, hava nu väckt denna motion, därför att vi verkligen känna ett angeläget behov av att få dessa rum och att de ställas till förtroenderådets disposition så fort som möjligt, d. v. s. till nästa riksdag. Vi äro också alla tre överens om önskvärdheten av att dessa förtroenderådslum ligga i samma våning som plenisalen, och därför hava vi överenskommit om, att vi för vår del vilja tillstyrka reservationen, då en lösning vinnes, som visserligen icke är lika med den, som vår motion avsett, men som i alla fall är en lösning, som vi anse vara god och lämplig för ändamålet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Liljedahl m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Staaff* och *Branting*.

Herr *Gustafsson* i Brånsta: Jag ber att få med några ord förklara de skäl, som ligga till grund för utskottets ståndpunkt. När jag först såg motionen och konstaterade, att den var undertecknad av herrar *Lindman*, *Staaff* och *Branting*, var nog min första tanke, att denna motion borde till och med femte tillfälliga utskottets medlemmar kunna bliva eniga om. Så har emellertid icke skett. Men som herrarne se av utlåtandet, har utskottet icke söndrat sig efter politiska linjer, så att om utskottets förslag skulle komma att falla, skall jag försöka att trösta mig med, att detta i alla händelser icke kan betraktas såsom något politiskt nederlag.

Jag vill också förutskicka den anmärkningen, att femte tillfälliga utskottet haft ärenden att behandla av ofantligt mångskiftande art, men dessa ärenden hava huvudsakligen rört sig om mycket svårlösta världspolitiska problem, och det kan ju då vara ursäktligt, när utskottet fått en sådan liten rent praktisk fråga, om det icke äger en så mångsidig sakkunskap, att det kunnat komma fram till en fullt tillfredsställande lösning.

Gent emot den föregående ärade talarens anförande vill jag dock göra den anmärkningen, att jag tror, att han gjort en något subjektiv avståndsbedömning. Jag är visserligen villig medgiva, att om man från Stockholmsbanken beräknar avståndet till de olika lokalerna och därifrån tager den genaste vägen, då ligger justeringsrummet mycket närmare än den lokal vi föreslagit. Men det kan tänkas, att det finnes ledamöter i förtroenderåden, som hava sin plats i kammaren så, att det för dem är lämpligare att avlägsna sig genom den stora ingången till plenisalen. Gör man det, blir skillnaden icke så särdeles stor. Efter den provisoriska uppmätning, som jag gjort, kan jag meddela, att från stora ingången till plenisalen är det till justeringsrummets dörr 70 steg, medan det från samma plats till den lokal vi föreslagit är 72 steg. Färden tager i alla fall precis lika lång tid, i båda fallen 45 sekunder, antagligen be-

roende därpå, att genom tyngdlagens inverkan farten något forceras under färden utför trappan.

Ang. anordnande av rum för två förtroenderåd.

(Forts.)

Den föregående talaren anförde ett annat skäl, som jag tycker är mera bärande, nämligen att förtroenderådsrummen böra ligga i samma våning. Det vill jag medgiva, att i detta fall är nog reservanternas förslag starkare, ty det kan ju vara oegentligt att ställa de olika partiernas förtroenderåd på olika nivå och i synnerhet att ställa ett partis förtroenderåd på ett lägre plan än kammarens övriga ledamöter, såsom utskottets flertal gjort.

Vad som varit det huvudsakliga skälet, varför vi föreslogo lokalen nere i norra ändan av före detta matsalen, är, att vi ansett, att därigenom skulle vinnas väsentligt större utrymme åt förtroenderådet. Men jag vet icke, hur man skall värdesätta en sådan förmån. Jag vet nämligen icke, om det någonsin förekommer inom förtroenderåden, att man där »tager avstånd», eller om det icke snarare kan vara så, att man så mycket som möjligt vill begränsa rörelsefriheten. Och ehuru motionen är avgiven av denna kammarens mest framskjutna ledamöter, finnas där inga direktiv, om vilka krav man bör ställa på ett lämpligt förtroenderådsrum. Vi hava emellertid tänkt, att om nu den lokal vi föreslagit har ett något mera avskilt läge, skulle detta ur andra synpunkter möjligen kunna hava sina fördelar, men det är blott ett antagande, ty vi känna icke alls arbetsätten inom förtroenderåden.

Emellertid vill jag till sist meddela, att innan vi beslutade i denna sak inom utskottet, vände jag mig till en av de äldsta och erfarnaste ledamöterna inom förtroenderådet av det parti jag tillhör och frågade honom om han ansåg, att den lokal, som vi föreslagit, var så avlägsen, att detta kunde hava någon avgörande inverkan. Men han förklarade, att han ansåg, att så icke var fallet. Detta meddelade jag sedan i utskottet, och jag tror, att detta kanske i någon mån påverkade icke blott min egen utan även de andras uppfattning i denna fråga.

Då vi således hava handlat efter bästa förstånd och icke alldeles utan direktiv även från vårt förtroenderåd, kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som motionen. Det kan enligt mitt förmenande leda till ganska betänkliga konsekvenser att slå in på den vägen att bereda varje förtroenderåd, som till äventyrs kunde komma att uppstå här i riksdagen, egen lokal inom riksdagshuset. Vi hava för närvarande tre partier i vardera kammaren, och av dessa ha två partier i första kammaren och ett i andra kammaren annekterat var sitt rum. Nu gäller det att förse de övriga två partiernas i andra kammaren förtroenderåd med enskilda rum. Få de detta, kan man vara förvissad om, att det icke skall dröja länge, förrän det lilla parti i första kammaren, som saknar rum, också kommer att proponera att få ett sådant, och

Ang. anordnande av rum för två förtroenderåd.
(Forts.)

då de övriga partierna fått det, kan väl ingen människa hava något emot, att också detta parti får ett enskilt rum.

Men det är icke alls sagt, att den nuvarande partiställningen förblir sådan den nu är i all framtid. Många tecken tyda på, tycker jag, att sprickorna inom respektive partier börja att vidga sig och ett, tu, tre kan det hända, att vi icke hava tre utan sex partier, och detta icke blott här i kammaren utan även i medkammaren, således tillsammans tolv. Gå vi nu in på den föreslagna vägen, kan det leda därhän, att vi bli tvungna att bereda icke mindre än tolv partier förtroenderådsum. Jag vill verkligen ifrågasätta huruvida det kan vara lämpligt, att man på detta sätt för förtroenderåden bereder plats i särskilda rum här i riksdagshuset till förfång för menige man. Jag tycker, att det icke är lyckligt att på detta sätt premiera partiväsendet samt möjliggöra för de respektive partiernas förtroenderåd att än ytterligare strama till tyglarna på menige man och undan för undan inskränka deras utrymme och trevnad, om nu någon sådan till äventyrs skulle existera här.

Utskottet börjar sitt utlåtande med att säga, att »behovet av inom riksdagshuset belägna överläggningsrum för riksdagspartiernas förtroenderåd är erkänt». Det kan ju hända, att behovet är erkänt av dem, som ha den största nyttan av dessa rum, men jag är övertygad om att många med mig alls icke erkänna något sådant behov. Det är förvånansvärt, att allt hittills gått sin gilla gång, utan att förtroenderåden haft egna rum. Någon riksolycka skulle helt visst icke bli följderna av att kammaren avslöge denna motion. Det skäl, som framkommit, att det för förtrönderåden vore nödvändigt att under vissa viktigare debatter kunna, var för sig, sammanträda för att bestämma partiernas hållning vid voteringar, tycker jag borde vara ett ganska genant skäl. Är det verkligen meningen, att partierna här i riksdagen skola få införa den metoden, att förtroenderåden på sammanträden under debatten skola bestämma, huru menige man skola rösta? För min del vill jag bestämt säga ifrån att jag aldrig skulle böja mig för ett sådant beslut. Och jag vill i det längsta tro, att det *parlamentariska förfallet* icke gått så långt, att förtroenderåden, även om de ha aldrig så många sammanträden under debatterna, skulle kunna förmå menige man att rösta på kommando.

Då jag anser, att såväl justeringsrummet som f. d. matsalen, numera kommittésalen, av bekvämlighets- och arkitektoniska skäl böra få vara sådana, de äro, då jag icke kan inse nyttan och nödvändigheten av att våra förtroenderåd få särskilda rum i riksdagshuset, och då vidare ett bifall till denna motion skulle medföra vådliga konsekvenser för framtiden, tillåter jag mig att yrka avslag på så väl motionen som utskottets utlåtande.

Herr Tengdahl: Jag kan icke annat än beklaga herr Molins anförande, som i det stora hela gick alldeles på sidan om ämnet. Jag tycker, att en hel del av detta kunde ha sagts vid ett annat tillfälle. Och jag tycker, såsom förut jag sagt, att det är mycket egendomligt,

att man skall behöva diskutera dessa frågor i plenum, istället för att ordna dem — så att säga bakom kulisserna — genom vice-värden. Jag kan icke neka till att även jag tyckte föregående år, att vice-värdens sätt att göra förtroenderådsrum av de två bästa och tystaste skrivrummen icke tilltalade mig, men jag väckte icke motion om ändring därutinnan, utan den kom från annat håll.

*Ang. anord-
nande av rum
för två för-
troenderåd.
(Forts.)*

Herr Lindman yttrade, bland annat, att justeringen bör kunna ske i skrivrummen. Det är ju klart, att så kan ske — det må så vara. Men jag ber då att få anmärka, att om denna justering skall ske där, förutsätter detta utom annat arbete, som bör göras i skrivrummen, att man får bort det oerhörda missförhållande, som nu råder, nämligen att vårt originella vice-värdskap placerat en hel del spelbord i rummet närmast intill skrivrummen. En fullkomligt otillständig anordning, som, enligt vad erfarnare personer som rest mycket, försäkra, fullständigt saknar motsvarighet i någon annan åtminstone europeisk parlamentarisk stat. Det är ju möjligt, att sådana originella sätt att möblera tolereras i Sydafrikas eller asiatiska parlamentsbyggnader, men här i Europa tycker jag icke, att det behöver tolereras.

Jag skall icke tillåta mig att ha något som helst yrkande, då jag icke vill uppträda emot en anordning, som tillfredsställer alla tre ordförandena i de olika partierna. Blott såsom min personliga mening — måhända mera såsom byggnadsintresserad än som ledamot av kammaren — vill jag säga, att för mina ögon, såsom en liten smula byggmästare, förefaller det, som om resultatet av ett klyvande av justeringsrummet skulle bli, att man på den ytan får två fula rum istället för ett vackert. Avdelandet av $\frac{1}{6}$ av matsalen kommer återigen icke att kräva så stort utrymme, att icke återstående $\frac{5}{6}$ av detta långsmala och vackra rum i alla fall fortfarande komma att utgöra ett mycket vackert rum. Jag har redan för fler år sedan — när jag kom in i riksdagen för åtta år sedan — sagt, att jag funnit det underligt, att man då icke hade särskilda förtroenderum för de olika partierna, och med den åskådningen tycker jag det, som sagt, vara egendomligt, att man över huvud taget skall behöva diskutera sådana här saker i plenum och icke kunna ordna dem genom vice-värden.

Medan jag håller på med den här saken, skall jag med herr talmannens tillåtelse säga såsom min kätterska mening, att vi ha ett mycket egendomligt vice-värdskap i detta hus, och det är icke bara det, att det saknas förtroenderådsrum som är det egendomliga, utan att det över huvud taget fullständigt saknas alla slags — jag vill icke säga originella — men trevliga och gemytliga anordningar, som skulle kunna skapa någon sorts trevnad och icke öka lidandet av att över huvud taget behöva vistas i en så ful och misslyckad byggnad, som denna är.

Herr Christiernson: Herr talman! Jag hade tillfälle att häromdagen yttra mig i en fråga, nämligen om statstidningen, och jag hade då en viss erfarenhet i frågan, utan att jag kunde betraktas såsom part i saken. Jag är i det lyckliga läget även

Ang. anord-
nande av rum
för två för-
troenderåd.
(Forts.)

nu, då jag, som sagt, har erfarenhet av förtroenderådets arbete utan att för närvarande tala i egen sak. På grund av denna erfarenhet kan jag säga, att det nog är nödvändigt, att man lämnar förtroenderåden den särskilda friheten att få eget rum. Jag tror icke, att man avskaffar förtroenderåden genom att neka dem tak över huvudet i därför anvisade rum, så att den ärade talaren på Norrlandsbanken, som yttrade sig i den riktningen, torde vara alldeles inne på en felaktig väg.

Vad sedan föreliggande förslag beträffar, har jag icke funnit, att det förhållandet, att förtroenderåden ha till sin disposition fått anvisade vissa rum, har på något sätt inkräktat på menige mans rättigheter. Jag tror, att både herr Molin och jag ha den rörelsefrihet i fysiskt avseende, som vi behöva, inom riksdags-huset. Det kan visserligen hända ibland, att vissa bekvämlighetsanordningar här i denna våning icke äro tillräckliga, men då kan man ju ta hiss, så att man kommer upp i den övre våningen, upp på ett högre plan, och däröver är ju ingenting att klaga.

Men vad jag däremot klagat över är, att våra kaféförhållanden, som vi trodde skulle bli förbättrade, sedan vi drivit ut spritdjuvulen, ha blivit försämrade, och jag vill begagna tillfället att säga, att åtminstone jag gjort den erfarenheten, att sitter man för länge i kaféet nu, sedan det blivit så, att det inte finnes någon sprit där, får man mera ont i huvudet, än man fick, då det fanns sprit där, och jag vill begagna tillfället att till den, som makten haver — nu har visserligen herr Tengdahl sagt, att ingen har makten härvidlag, men jag hoppas, att det åtminstone finns någon — hemställa, om det inte vore möjligt att skaffa litet mera frisk luft i kaféet, så att icke riksdagsledamöterna av vistelsen i det nu torrlagda kaféet behöfde få något obehag.

Vad vidare förslaget om att använda det nuvarande justeringsrummet till förtroenderådsrum beträffar, får jag för min del påpeka, att därigenom kunde kanske en del av menige mans fri- och rättigheter, för att inte säga nöjen, komma att försvinna, ty det är ju känt, att justeringen av protokollen utgör en mycket gouterad sysselsättning för riksdagens ledamöter. Men jag undrar, om det inte är ett nöje, som man kan säga att det vore skäl att avskaffa, och det ur den synpunkten, att det icke på något sätt kan vara anledning att värna om denna rätt till justering som vi nu ha. Jag kan icke finna annat än att det är synnerligen lyckligt, att man försöker komma åt justeringsrätten i någon mån genom att inskränka på det utrymme, där justeringen försiggår. Jag vill sålunda säga till reservanterna, som ju ansett, att det mindre rummet borde vara förtroenderådsrum — när justeringsrummet delas i två rum, ett mindre och ett större, så är det ju meningen, att det mindre skulle förbehållas förtroenderåden och det större skulle bli justeringsrum — att jag tror, att det är lyckligare, om man gjorde tvärt om. d. v. s. att man förbehölle det mindre åt dem, som justera, och det större rummet åt förtroenderåden. Kanske därigenom bland annat skulle vinnas, att våra

protokoll skulle kunna bli färdigtryckta något tidigare än fallet varit hittills.

Det kan hända att, om man handlar med den sorgfällighet, som utmärker herr Gustafsson i Brånsta, särskilt när han gör i ordning sina anföranden, man finner att avståndet till norra delen av den gamla matsalen icke är längre än avståndet för vissa ledamöter från denna kammare, då de skola gå till justeringsrummet, men jag ber att få erinra honom, att det inte är så mycket avståndet härifrån till förtroenderådsrummet som dessmera avståndet från förtroenderådsrummet och hit, som är det avgörande, och då får man inte glömma, herr Gustafsson, att det är något svårare att flytta sin stofthydda uppför en trappa än nedför; det senare kan ju ofta gå fort nog, även om det kan vara obehagligt för den, som är utsatt för farten.

Då jag inte kan finna annat än att detta reservanternas förslag är ett nyttigt förslag, därför att det icke berövar oss några av de rättigheter, som äro oss nyttiga, men inskränker en av de rättigheter, som inte precis kan sägas höra till de nyttiga, och då som sagt var, förtroenderåden ha godkänt det och det alltid är en god sak att kunna instämma med samtliga förtroenderåd, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ekman: Herr talman! Jag blev uppkallad av det anförande herr Tengdahl nyss höll, då han begagnade detta tillfälle att rikta ett visst klander mot vicevärdskapet i riksdagshuset. Herr Tengdahl uttalade också som sin uppfattning, att en fråga av detta slag borde avgöras, som herr Tengdahl sade, bakom kulisserna och icke göras till föremål för en debatt här i kammaren. Jag ber då att få erinra såväl herr Tengdahl som kammaren i övrigt om att denna fråga verkligen en gång varit löst »bakom kulisserna» och, om icke direkt, så dock medelbart genom vicevärdsskapet här i huset, då man nämligen hade anordnat rum för samtliga förtroenderåd och gjort det, på ett, som man trodde, tillfredsställande sätt. Emellertid var kammaren då inte nöjd med att detta arrangemang vidtagits, och här utspann sig en ganska livlig, om också inte så munter debatt som i dag, om dessa frågor, i vilken debatt alldeles särskilt möjligheten av bibehållandet av en soffa, på vilken vissa kammarens ledamöter ville söka vila under långa och icke alltför glada debatter, spelade en mycket stor roll. Jag kan inte finna annat än att det var den soffan och dess bibehållande, som gjorde, att frågan om godkännande av vicevärdsskapets bakom kulisserna vidtagna anordningar föll, som jag då trodde, ohjälpligt. Nu har emellertid frågan kommit i nytt läge, och jag är glad över att kammaren, då det sätt, varpå vicevärdsskapet löst frågan, icke blev godkänt, nu tagit den i sin egen hand. Jag vill dock säga, att mig förefaller alltjämt det förslag, som då förelåg, vara vida bättre än det, som nu föreligger. Det kan emellertid icke falla mig in att på grund av någon slags känsla för den prickning vicevärdsskapet skulle få genom ett beslut i enlighet med något av

Ang. anordnande av rum för två förtroenderåd.

(Forts.)

Ang. anordnande av rum för två förtroenderåd.

de förslag, som här föreligga, framställa något annat yrkande, utan jag ber att få yrka bifall till reservationen.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen i överensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herrar Liljedahl och Löwegren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den under 2:o) upptagna propositionen hava flertalets röster för sig. Som emellertid herr Molin i Dombäcksmark begärde votering, upptog herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, därvid herr talmannen förklarade sig anse den under 3:o) upptagna nu vara med övervägande ja godkänd. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Höglund votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående femte tillfälliga utskottets utlåtande nr 9 antager yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utföll med 127 ja mot 45 nej; och blev följaktligen den av kammaren nu godkända propositionen för huvudvoteringen så lydande:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, bifaller den av herrar Liljedahl och Löwegren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Huvudvoteringen utvisade 143 ja mot 34 nej, vid vilken utgång kammaren således med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herrar Liljedahl och Löwegren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: För försvarsväsendet har förhållandet mellan befäl och trupp en särdeles stor betydelse. Värdet av ett gott förhållande mellan befäl och trupp kan icke överskattas. »Alla militärorganisationers hemlighet ligger i en tjänstgöringstid, som möjliggör ömsesidigt förtroende mellan befäl och trupp», skrev en högre militär redan år 1849. Och med full rätt skriver den franske socialdemokraten Jaurès i sitt bekanta arbete »L'armée nouvelle»: »Mellan soldaten och chefen måste finnas förtroende och ideell gemenskap».

Medlen att skapa detta förtroendefulla förhållande äro flera. Till dem bör räknas befällets rekrytering, utbildning och uppfostran, framför allt officerarnas.

Rekryteringen av officerskåren bör läggas så, att de lämpligaste aspiranterna kunna antagas, oberoende av förmögenhetsförhållanden. Men ej det allenast, utan även så, att möjlighet förefinnes att göra urvalet efter rent sakliga erfarenhetsgrunder.

Beträffande utbildningen och uppfostran till officer, så är visserligen sant, att denna bör fortgå hela livet, men det hindrar ej, att den grundläggande delen är av den allra högsta vikt.

Jag vill ej nu uttala mig om utbildningen i vidare mån än rörande den del, som står i allra närmaste samband med rekryteringen, d. v. s. den första utbildningen vid truppen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag i föl till ny härordning skulle de nuvarande grunderna för rekrytering av officerskåren i huvudsak bibehållas, dock att de nuvarande officers- och reservofficersvolontärbeställningarna skulle indragas samt i följd härav officers- och reservofficersaspiranterna under sin utbildningstid likställas med värnpliktiga studenter m. fl. Efter den gemensamma utbildningens avslutande skulle följa den vidare officersutbildningen i särskilda officers- och reservofficerskurser samt genom praktisk tjänstgöring vid trupp i huvudsak efter nu tillämpade grunder.

I inom riksdagens båda kamrar väckta motioner anfördes beträffande denna sak följande: »Sedan svenska armén numera till väsentligaste delen utgöres av all landets manliga ungdom, som äger fysisk och andlig kraft att bära soldatlivets mödor, ligger det vikt upå, att det befäl, som får sig anförtrott nppgiften att leda och utbilda denna ungdom, för detta maktpåliggande värv äger nödiga förutsättningar. Det är ej nog, att befålet äger för uppgiften erforderliga militära insikter och allmänbildning, det måste äga rent pedagogiska insikter. Men ej det allenast. Det bör ock äga en på personlig erfarenhet förvärvad insikt om värnpliktstjänstens krav och den värnpliktiga ungdomens tanke- och känsloliv. Brister i berörda hänseenden kunna föranleda för försvarsväsendet beklagliga missgrepp.

En undersökning från angivna utgångspunkter av officersut-

Interpellation. bildningen i vårt land ger vid handen, att härutinnan förefinnas betänkliga brister.

(Forts.)

Den blivande officeren avskiljes från första dagen av sin militära tjänstgöring från manskapet. Han har följaktligen aldrig som man i ledet delat dess liv i kasernen, på marscher och i bivack. Hela hans utbildning har gått fram efter en linje, dragen på sidan om värnpliktstjänsten. De värnpliktiga, soldaterna i ledet, kommer han i flyktig beröring med först såsom befäl och under någon längre tid först såsom officer. Under sin korta tjänstgöring såsom underbefäl och underofficer lever han för övrigt — de undantag, som förekomma, bekräfta endast regeln — icke underbefällets och underofficerens liv i och utom tjänsten under förhållanden, som äro ägnade att bibringa honom djupare erfarenhet om tjänstens krav och förhållandet mellan befälet och de värnpliktiga under behörigt beaktande av de senares allmänna tänkesätt. Utan överdrift kan man således påstå, att han kommer till sin ställning såsom nyvorden officer utan att äga det underlag för sin pedagogiska uppgift, som är en nödvändig betingelse för att få fram det förtroendefulla förhållande mellan trupp och befäl, som bör vara utgångspunkten för skapande och vidmakthållande av den goda disciplinära anda, som är av så avgörande betydelse för härens krigsduglighet.

Det synes oss fördenskull som i samband med och som förutsättning för genomförande av ny härordning bör uppställas kravet på en omläggning av officersutbildningen. Härvidlag synes det oss ofrånkomligt att uppställa den grundläggande fordran, att alla, som skola bliva officerare, genomgå rekrytskola tillsammans med de värnpliktiga och såsom värnpliktiga. Med ett ord: *värnplikten bör vara gemensam för alla och utgångspunkten för all befälsutbildning.* Så långt synes ock Kungl. Maj:ts förslag vilja följa försvarsberedningarnas preliminära förslag.

På rekrytutbildningen bör givetvis följa en för inträdet vid krigsskolan grundläggande teoretisk och praktisk utbildning, omfattande även tjänstgöring vid trupp såsom underbefäl av manskaps grad. Tjänstgöringen måste vara präglad av allvar och förty bör den blivande officeren i och utom tjänsten dela underbefällets levnadsförhållanden beträffande inlogering m m.»

Såväl inom försvarsutskottet som på annat sätt lämnades den förklaringen, att motionärernas förmodan, att deras synpunkter sammanfölla med Kungl. Maj:ts förslag vore riktig.

Enligt nådigt beslut den 17 september 1914 bemyndigades chefen för lantförvarsdepartementet att tillkalla en sakkunnig person för att inom departementet biträda med utarbetande av förslag till erforderliga nya bestämmelser rörande officers- och reservofficersutbildningen vid hären, och tillkallades därefter chefen för krigshögskolan, överstelöjtnanten i generalstaben C. A. P. A:son Sjögren att utföra nämnda arbete.

Förslag till nya grunder är nu utarbetat och framlagt. Detta upptager bland annat, att officersaspiranterna skola antagas den

15 februari det år de önska inträda. Sålunda skulle de kunna antagas redan före studentexamens avläggande och redan innan de fått ikläda sig soldatuniformen vara bestämda att bliva officerare. Detta synes ingalunda kunna sägas vara att lägga värnplikten såsom grundval för officersrekryteringen. Förslaget har mötts av gensägelser även från militärt håll. Sålunda skriver det kända författarmärket N-n i häftet nr 3 för innevarande år av »Svensk militär tidskrift» följande: »De i vår armé befintliga bristerna beträffande officersrekryteringen äro av den beskaffenhet, att de måste avhjälpas, något som man hade hoppats skulle kunna ske efter införandet av den nya värnpliktslagen. Då dessa förhoppningar icke, såsom det synes, kunna gå i fullbordan med det förslag till nya bestämmelser, som är ute för yttrandens avgivande, må det här en smula skärskådas och ett förslag i ämnet framställas.

Interpellation.
(Forts.)

Antagningen av officersvolontärer har under senaste tid, sedan möjligheten av urval bortogs, varit ett fullkomligt lotteri. Och officersvolontärernas skiljande från all övrig trupp och förning i ett uteslutande av dem bildat sällskap har icke kunnat anses såsom lyckat. De hava därigenom från början blivit främmande för truppen och för det regemente, vilket de äro ämnade att tillhöra, liksom regementet för dem. Den förklaringen över den senare åtgärden har kunnat göras, att förhållandena vid större delen av infanteriet nödgat till en sådan åtgärd. Den må tagas för god, men den gäller icke för framtiden.

Trots detta föreslås nu att, officersvolontärerna skola antagas den 15 februari det år, de önska inträda, sålunda det år de ämna avlägga studentexamen, och att de efter antagningen i juni tillsammans med värnpliktiga studenter ingå i särskilda skolor, en i varje arméfördelning beträffande infanteriet, en vid varje övrigt truppdrag för att stanna i dessa till hösten samma år. Härefter avskiljas infanteriets officersvolontärer för att ingå i en gemensam skola, undet det de övriga fortsätta såsom förut. Alla återgå eller rättare uppsöka sedan sina regementen någon tid före regementsövningarna för att även deltaga i dessa. Efter allt detta kommer krigsskolekursen såsom hittills. Detta vill säga, i själva verket är det ingen eller endast obetydlig ändring av nuvarande förhållande.

Lösningen av frågan hava vi tänkt oss kunna ske på följande sätt: Alla värnpliktiga studenter, således även de, som i sitt stilla sinne spekulera på officersbanan, inträda i tjänstgöring i juni och tjänstgöra vid sina respektive regementen. Härigenom komma de i beröring med andra än sina likställda kamrater, vilket kan vara bra för alla, lära känna sitt regemente och bliva där kända. Studenterna torde vara så många till antalet, att de fylla upp en övningsavdelning vid regementet. Efter något mera än ett års tjänstgöring, när både rekryt- och underbefälsutbildning äro förvärvade, sker så att säga sorteringen. De, som önska utbildas till aktiva officerare och som av vederbörande befäl anses vara därtill lämpliga — nu känner man ju deras lämplighet i alla

Interpellation. avseenden — sändas efter slutad regementsövning till krigsskolan till det antal, som är bestämt, för att genomgå officerskursen, de, som önska bli officerare i reserven, få genomgå därför bestämd ytterligare utbildning, medan de övriga utnämns till sergearter eller korporaler i reserven, alltefter en vars krafter, eller och förbliva obefördrade.

Detta sätt är föreslaget beträffande reservofficerare; det är obegripligt, att man icke tänkt på det i fråga om de aktiva officerarna. Det kan möjligen invändas, att en ung man helst vill bli officer vid ett visst regemente, annat än det, till vilket det inskrivningsområde, som han tillhör, lämnar manskap. Den saken är ju lätt hjälpt; framdeles såsom hittills må väl byte av regemente vara tillåtet, liksom byte av regemente även senare icke torde vara omöjligt.

På det här tänkta sättet skulle en var komma på den plats, för vilken hans krafter räckte, och fordringarna på dugliga officerare tillgodoses både från statens och det enskildas sida, utan att de formaliteter och ledsamheter och alldeles kraftlöst konstituerande, med vilka officersrekryteringen nu och enligt det här behandlade förslaget äro förenade.»

I en artikel för tidskriften Forum, som jag satts i tillfälle att taga del av, utvecklas även förevarande spörsmål, och tillåter jag mig hänvisa till denna.

Även på annat sätt har framträtt en strävan att skilja de blivande officerarna från de värnpliktiga. I det förslag till nya kasärner, som utarbetats av den nya kasärnbyggnadsnämnden, har man för officersaspiranterna upptagit ett särskilt logement, förlagt till kanslibyggnaden, med sin särskilda köks- och matsalsavdelning. Det förslaget har funnit nåd inför de granskande generalerna.

Bland de av överstelöjtnanten Sjögreen föreslagna nya bestämmelserna anser jag mig böra beröra ännu en, nämligen den, att officersaspirant skall innehava sådan ekonomisk ställning, att kostnaderna för officersutbildning och utrustning kunna bestridas utan egen skuldsättning.

Jag finner detta förslag särdeles olämpligt, för att använda ett milt uttryck. Otivelaktigt skulle vår nuvarande officerskår vara i saknad av flera betydande officerare, om den bestämmelsen varit gällande vid tiden för deras inträde på den militära banan. Förslaget smakar plutokrati. Man har gjort vissa erinringar mot, att officersbanan förr varit förbehållen aristokratien. Förvisso är det bäst, att ingen samhällsklass får anses ha privilegier att rekrytera officerskåren, men om man nödgades att välja mellan aristokratien eller plutokratien, så vore förvisso den förstnämnda att föredraga.

Frågan om att underbefäl av manskaps grad och underofficerare, som under sin militärtjänst ådagalagt framstående militära egenskaper, skulle kunna befordras till officer eller reservofficer var föremål för sistlidet års sommarriksdags prövning. Riksdagen fann förslaget vara beaktansvärt och avlät i ärendet skrivelse till Kungl. Maj:t.

Enligt nådigt bemyndigande har statsrådet och chefen för kungl. lantförsvarsdepartementet tillkallat sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av detta spörsmål. Ärendet lärer ännu ej vara utrett.

Interpellation.
(Forts.)

Emellertid har saken på annat sätt blivit aktuell. Bland de värnpliktiga, som under hösten och vintern erhållit reservunderbefälsutbildning, finnas några, som ämnat genomgå reservofficerskursen, men sakna för inträde i bemälda kurs viss kompetens, nämligen avlagd studentexamen eller examen, som i detta fall anses däremot svara. De hava till Kungl. Maj:t ingett dispensansökan. Denna lärer grunda sig på de särdeles vackra betyg, som de erhållit efter den genomgångna reservunderbefälskursen. Militärbefälet lärer ock förklarar sökandena vara lämpliga för fortsatt utbildning till reservofficer. Däremot uppgives, att läroverksöverstyrelsen avstyrkt bifall till ansökningarna.

Då jag hyser den bestämda uppfattningen, att de grundlinjer för officersrekryteringen, som angivas i här förut omförmälda motioner, äro riktiga och att de av mig i övrigt berörda frågorna äga väsentlig innebörd för vårt försvar och det därjämte synes mig vara av vikt att vinna kännedom om regeringens uppfattning rörande berörda spörsmål, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kungl. lantförsvarsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1. Anser herr statsrådet, att det framlagda förslaget tillräckligt beaktar vikten av att den blivande officeren under sin utbildning genom samvaro med de värnpliktiga får nödig kännedom om och personlig erfarenhet rörande deras liv, de strömningar och de åskådningssätt, som röra sig bland dem?

2. Anser icke herr statsrådet, att urvalet vid officersrekryteringen bättre tillgodoses genom dess förläggande till slutet av den för värnpliktiga studenter gemensamma utbildningen än genom anmälan i förväg?

3. Anser herr statsrådet, att det ur försvarets synpunkt innebär några fördelar att som villkor för inträde på officersbanan uppställa en viss förmögenhetscensus?

4. Vilketdera anser herr statsrådet äga större värde för en blivande reservofficer, ådagalagd militär lämplighet för uppgiften eller avlagd viss examen (studentexamen eller därmed enligt gällande och föreslagna bestämmelser jämförlig)?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

Levillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å smör; och

memorial, nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rö-

rande viss del av utskottets betänkande nr 17 i anledning av väckta motioner om dels upphävande av tullen å spannmål m. m., dels borttagande av tullen å korn;

lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående åtgärder till tryggnad och fortsatt utveckling av det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avhjälpande av vissa olägenheter, vilka äro förenade med nu föreskriven skylldighet för den, som flyttar från en församling till en annan, att själv ombesörja överförandet av flyttningsbetyg;

nr 7, dels i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t om revision av förordningen angående antagande av släktnamn, dels i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t såväl angående inskränkning av antalet personliga förnamn i offentliga handlingar som angående utfärdande av bestämmelser rörande tillnamn, som icke äro släktnamn; och

nr 8, i anledning av första kammarens beslut i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående behovet av särskild uppmärksamhet åt luftens beskaffenhet i de arbetsrum, som inrymmas i för statens räkning uppförda byggnader; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av herr Lindhagens motion, nr 180, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för jordfrågans lösning.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksgöromålen beviljades:

herr talmannen	under 3 dagar fr. o. m. den 25 april,
» <i>Vennerström</i>	» 2 » » » 25 »
» <i>Sigfrid</i>	» 4 » » » 27 »
» <i>Hansson</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	» 4 » » » 27 »
» <i>Pettersson</i> i Vråtsered	» 8 » » » 27 »
» <i>Eklund</i>	» 3 » » » 26 »
» <i>Carlson</i> i Herrljunga	» 6 » » » 26 »
» <i>Jönsson</i> i Boa	» 4 » » » 26 »
» <i>Lorentzon</i>	» 6 » » » 26 »
» <i>Svensson</i> i Betingetorp	» 5 » » » 26 »
» <i>Söderberg</i> i Stockholm	» 4 » » » 26 »
» <i>Gustafsson</i> i Örebro	» 2 » » » 26 »

herr *Liljedahl* under den 28 april,
› *Widlund* › 4 dagar fr. o. m. den 25 april,
› *Johansson* i Kullersta › 2 › › › 26 › och
› *Gustafsson* i Brånsta › 4 › › › 26 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,59 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
